

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 10 · 20. oktober
Sesjonen 2022–2023

Fra 1. oktober 2019 har Stortinget innført ny vateringsordning med faste vateringstidspunkter. Derfor vil saksreferat og tilhørende vatering i perioder være i ulike hefter. Dette er markert i referatet.

Møte torsdag den 20. oktober 2022 kl. 10

President: Morten Wold

Dagsorden (nr. 10):

1. Interpellasjon fra representanten Alfred Jens Bjørlo til olje- og energiministeren:
«Bølgekraft kan bli ein viktig del av framtidens grønne energimiks. Det skjer for tida ei rask teknologiutvikling innanfor bølgekraft – mellom anna mogleg integrering med flytande offshore vind. European Energy Forum anslår at bølgekraft kan levere 10 pst. av Europas elektriske kraftproduksjon innan 2050. I Noreg er SINTEF ein sentral aktør i teknologiutviklinga, og det skal testast ut elektrifisering av havbruksanlegg med bølgekraft i Vestland.
Kva vil regjeringa gjere for at Noreg skal bli ein leiande nasjon i utviklinga av bølgekraftteknologi?»
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2021, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid
(Innst. 24 S (2022–2023), jf. Meld. St. 14 (2021–2022))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja, Sveinung Rotevatn, Ola Elvestuen og Grunde Almeland om en ny norsk EU-utredning
(Innst. 22 S (2022–2023), jf. Dokument 8:243 S (2021–2022))
4. Interpellasjon fra representanten Mahmoud Farahmand til utenriksministeren:
«Etter drapet på den 22 år gamle kurdiske kvinnen har det iranske folket tatt til gatene i demonstrasjoner. Som en reaksjon på de omfattende og landsdekkende demonstrasjonene har regimet i Teheran beordret massiv maktbruk mot demonstrantene. Hundrevis er drept og skadet. Ny norsk sanksjonslov åpner for muligheten til å gjennomføre sanksjoner på individnivå. Flere av våre allierte, herunder EU-land, jobber nå med å innføre sanksjoner mot individer i Revolusjonsgardens (IRGC) og Basij-militsens ledelse.
Bør ikke Norge gjøre det samme?»
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo og Ola Elvestuen om mer nordisk forsvarssamarbeid
(Innst. 23 S (2022–2023), jf. Dokument 8:258 S (2021–2022))
6. Referat

Presidenten [10:00:11]: Representanten Lene Westgaard-Halle, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Representanten Per-Willy Amundsen vil fremsette et representantforslag.

Per-Willy Amundsen (FrP) [10:00:37]: På vegne av representantene Tor André Johnsen, Christian Tybring-Gjedde, Bengt Rune Strifeldt, Morten Stordalen, Silje Hjemdal og meg selv vil jeg fremsette et representantforslag om tiltak for oppbygging av nasjonale anti-dronekapasiteter.

Presidenten [10:00:59]: Representanten Roy Steffensen vil fremsette et representantforslag.

Roy Steffensen (FrP) [10:01:17]: På vegne av representantene Sylvi Listhaug, Hans Andreas Limi, Carl I. Hagen og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om innhenting av Høyesteretts vurdering av om forslag til økt sats i grunnrenteskatten for vannkraft fra januar 2022, samt innføring av høyprisbidrag fra september 2022, er i strid med Grunnloven § 97 om at ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.

Presidenten [10:01:43]: Representanten Marius Arion Nilsen vil fremsette et representantforslag.

Marius Arion Nilsen (FrP) [10:01:58]: På vegne av meg selv, May Helen Hetland Ervik, Erlend Wiborg, Frank Edvard Sve, Helge André Njåstad, Tor André Johnsen og Morten Stordalen vil jeg framsette et representantforslag om storstilt satsing på norsk olje og gass for eksport til Europa.

Presidenten [10:02:16]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:02:26]

Interpellasjon fra representanten Alfred Jens Bjørlo til olje- og energiministeren:

«Bølgekraft kan bli ein viktig del av framtidens grønne energimiks. Det skjer for tida ei rask teknologiutvikling innanfor bølgekraft – mellom anna mogleg integrering med flytande offshore vind. European Energy Forum anslår at bølgekraft kan levere 10 pst. av Europas elektriske kraftproduksjon innan 2050. I Noreg er SINTEF ein sentral aktør i teknologiutviklinga, og det skal testast ut elektrifisering av havbruksanlegg med bølgekraft i Vestland.

Kva vil regjeringa gjere for at Noreg skal bli ein leiande nasjon i utviklinga av bølgekraftteknologi?»

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:03:17]: Energiframtida har ikkje eitt svar, men mange. Det er både fordi vi

treng store mengder rein fornybar energi for å elektrifisere samfunnet og erstatte fossil energi, og fordi eit mangfald av energiløysingar – i Noreg og i eit felles europeisk kraftnett – gjev eit meir robust og mindre sårbart samfunn. Nokre typar fornybar energi med stort potensial, som offshore vind, har allereie sterke krefter i ryggen i form av kapital, industrielle partnerskap og store menneskelege ressursar. Andre energiformer har også stort potensial, men ikkje dei same sterke, allereie eksisterande industrielle kreftene i ryggen. Det gjeld bølgekraft. Difor er det tema for min interpellasjon i dag.

European Energy Forum har anslått at bøljeeenergi, altså det å utnytte energien i havbølger til å produsere elektrisk kraft, kan levere så mykje som 10 pst. av den samla elektriske kraftproduksjonen i Europa i framtida.

Det klassiske argumentet mot bølgekraft kan lesast i svara frå Olje- og energidepartementet til Stortinget i vår i samband med energimeldinga:

«Staten har i over fire tiår støttet forskning og utvikling av bølgekraftteknologier, uten at det har gitt de helt store resultatene.»

Det er nok ei korrekt skildring av fortida, men det er ikkje nødvendigvis ei like presis skildring av framtida. Bølgekraft står no høgst truleg framfor nettopp det gjennombrøtet som lenge har vore etterlyst, både på grunn av teknologiske framsteg og fordi bølgekraft for første gong har fått ein definert plass i den samla energistrategien til Europa.

For i det siste har det skjedd noko som aldri har skjedd før, og som kan bety eit tidsskifte for bølgekraft. EU-kommisjonen har i sin nye strategi for fornybar havenergi sett ein konkret ambisjon for bølgekraft og tidvasskraft: 1 GW innan 2030 og 40 GW innan 2050. 40 GW innan 2050 – då snakkar vi om eit volum og ein marknad som det er potensial i, både industrielt og som bidrag til framtidens energiforsyning. Og dette går raskt: Allereie neste år planlegg ein på EU-nivå å lyse ut anbod på ein bølgekraftpark med minimum fire einingar.

Kva så med Noreg? For det første – og svært viktig: Når EU no blinkar ut bølgekraft som satsingsområde i sine forskingsprogram, er framstående norske teknologimiljø som SINTEF Energi og SINTEF Ocean på ballen. SINTEF-miljøa er sentrale partnerar i eit europeisk samarbeidsprosjekt som skal demonstrere ny testmetodikk for bølgekraftomformarar. Og vi har norske bølgekraftinitiativ som er i ferd med å ta dei neste stega. Neste år set teknologiselskapet Havkraft frå Nordfjord i drift eit bølgekraftverk som ikkje lenger er eit reint testanlegg, men som skal levere straum på ordinær måte – til Svanøy Havbruk utanfor Florø i Vestland. Noreg – og Vestlandet – får dermed neste år det første oppdrettsanlegget i verda som er elektrifisert med bølgekraft.

Også andre norske industrimiljø arbeider no målretta med bølgekraft, slik som på Haugalandet, der industrimiljøet m.a. ser potensialet i bølgekraft i samband med planlagd utbygging av offshore vind.

Då energikomiteen handsama energimeldinga i vår, sa ein samla komité følgjande:

«Komiteen viser til at det ligger et potensial i fornybar energi fra bølge- og tidevannskraft, og mener det må investeres mer i og forskes mer på dette.»

Og då er vi ved årsaka til at eg løftar denne interpellasjonen i dag. Viss vi har denne felles forståinga – at bølge- og tidvasskraft har eit potensial og bør satsast på som ein del av energimiksen i framtida – då hastar det med å kome vidare. For så raskt og med så konkrete mål som EU no bevegar seg framover, kan vi ikkje risikere at dette blir endå eitt av dei områda der Noreg hadde sjansen til å gå i front og leie an i teknologiutviklinga, men lèt andre kome først.

Dersom vi trur på at bølgekraft har eit potensial, må vi faktisk gjere noko. Forske, ja, men endå viktigare er det at vi no set konkrete mål for kva rolle bølge- og tidvasskraft skal ha i det norske kraftsystemet fram mot 2030, 2040 og 2050, slik Noreg allereie har gjort på offshore vind, og slik EU no også har gjort for bølge- og tidvasskraft. Og ikkje minst: at vi kjem i gang med fleire reelle bølgekraftprosjekt, slik at vi får testa ut teknologiløysingane.

Eg er oppteken av energipotensialet som ligg i bølgekraft, men også av industripotensialet. Bølgekraft passar som hand i hanske inn i den maritime kompetansen og dei maritime industrimiljøa vi allereie har i Noreg. Så akkurat no trur eg vi står ved eit vegskilje for satsinga på bølgekraft i Noreg. No må vi vere med på det toget som går i EU, og kople på nye norske teknologiløysingar som snart blir rulla ut i praktisk bruk.

Så mi utfordring til statsråden er: Kva vil regjeringa gjere for at Noreg skal bli ein leiande nasjon i utviklinga av bølgekraftteknologi?

Statsråd Terje Aasland [10:08:32]: Takk til interpellanten for å bringe opp en diskusjon om utviklingen innenfor fornybarområdet, som er veldig viktig.

Forskning og teknologiutvikling er nødvendig for å møte lavutslippssamfunnet og sikre energitilførselen. Det er mange potensielle gamechangere man kan se for seg framover, enten det er hydrogen, CO₂-håndtering, bølgekraft eller andre teknologier. Virkeligheten her og nå er likevel at vannkraften er ryggraden i vår energiforsyning, og at vindkraft er det billigste rene alternativet.

Jeg er enig med interpellanten i at bølgekraftpotensialet i Europa er stort og på sikt kan bli en del av Europas grønne energimiks. Men foreløpig er bølgekraft en umoden teknologi, med en installert kapasitet på kun

2,3 MW. De kommande årene venter IRENA basert på sin prosjektdatabase at installert kapasitet øker til 100 MW, men mange av konseptene er fortsatt i test- og demonstrasjonsfasen. Først i 2020 ble det installert konsepter med en kapasitet på over 1 MW.

Norge har med sin lange kyst også et stort teoretisk potensial for bølgekraft. Hvis man bygger ut 20 pst. av det tekniske potensialet, kan det være snakk om 12–30 TWh kraftproduksjon, men det er en lang vei å gå før bølgekraft er konkurransedyktig sammenlignet med andre energiteknologier.

Samtidig vet vi at utnyttelse av bølgekraft ikke er uproblematisk. Vi vet hvilke enorme krefter bølgene representerer. De teknologiske kravene må nødvendigvis være store. Det stilles store krav til kompetanse, teknologiutvikling og gjennomføringsevne når slike prosjekter skal realiseres. Det er også miljøhensyn som må tas.

Staten har i over fire tiår, som representanten refererte til, og særlig på 1980-tallet, støttet forskning på og utvikling av bølgekraftteknologier, uten at det har gitt de helt store resultatene. Dette skyldes at det er svært økonomisk og teknologisk krevende å få utnyttet bølgekraft sammenlignet med andre fornybare energikilder. Det er heller ikke noen særlig stor interesse fra industri og næringsliv på området.

Rett før sommeren fikk jeg overrakt den nye Energi21-strategien fra styret for Energi21. Den gir anbefalinger til departementet og bransjen om hvordan forsknings- og innovasjonsinnsatsen for rene energiteknologier bør innrettes. Energi21 har prioritert åtte satsingsområder som det anbefales å styrke innsatsen innenfor, bl.a. vindkraft, havvind, solenergi og hydrogen. Bølgekraft er ikke prioritert, men Energi21 viser til et behov for å videreutvikle også bølgekraft som en del av en bredere kunnskapsbase om utvalgte energiteknologier.

Det strategien trekker fram, er behov for utvikling av robuste, kostnadseffektive anlegg som tåler påkjenningene fra bølgekraft, og støtte til patentering, oppskalering og kommersialisering av konsepter. Alt dette har vi allerede virkemidler i Norge som støtter opp under gjennom ulike programmer. Både i Norges forskningsråd, Enova og Innovasjon Norge er det mulig å søke støtte til utvikling og innovasjon av norsk bølgekraftteknologi, inklusiv bølgekraftverk kombinert med havvind, men det krever at norske forsknings- og teknologimiljøer og næringslivet kommer opp med relevante bølgekraftprosjekter, og at disse når opp i konkurransen med andre energiteknologiprojekter. De senere årene har det imidlertid ikke vært særlig stor interesse fra energi-bransjen for utvikling av bølgekraft.

Jeg er derimot enig med representanten i at bølgekraft på sikt kan bli en del av framtidens energimiks, og at vi kan bidra til teknologiutvikling på området. Det

har vi som sagt allerede et virkemiddelapparat som er rigget for å kunne gjøre. Men for å møte de energi- og klimautfordringene vi står overfor, mener jeg det er viktigere å konsentrere teknologiinnsatsen i Norge om områder der vi har et aktiv næringsliv og gode kunnskapsmessige forutsetninger for å lykkes. Vi bør derfor heller konsentrere oss om å styrke forsknings- og innovasjonsinnsatsen innenfor fornybar energi som havvind, vannkraft, energieffektivisering, karbonfangst og -lagring, hydrogen og elektrifisering enn å satse tungt på bølgekraft.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:13:04]: Eg takkar statsråden for svaret, eit svar som kanskje illustrerer nettopp det dilemmaet som eg har prøvd å reise med denne interpellasjonen. Statsråden påpeikar og seier seg einig i at bølgekraft – det å utnytte kraft frå bølgiene – vil vere ein del av energimiksen i framtida, det er ei energiform som kjem, og vil vere ein del av framtida, men at vi per i dag ikkje har det nødvendige trykket i det til at vi kan få fart på teknologiutviklinga i Noreg. Då er vi i ein klassisk høna-eller-egget-problematikk. Då er eigentleg spørsmålet kva vi må gjere no for at vi skal kome nærare det målet at bølgekraft blir ein del av energimiksen i framtida. Det er der eg påpeikar – og det trur eg er ein nøkkel – det EU no gjer: at ein faktisk begynner å plassere konkrete mål for utbygging av bølge- og tidvasskraft inn i den samla strategien for utvikling av energisystema i Europa og koplar det med å leggje resursar bak både forskning og det å få opp dei første testanlegga.

Det er heilt rett at det enno er eit stykke veg å gå, men vi er no ved det tidspunktet då EU begynner å blinke ut mål som gjer at det er mogleg å få industrien og tyngre krefter bak til å satse på bølgekraft. For det som er ein stor fordel med bølgekraft som teknologi, er at dei anlegga, dei modulane ein skal ha opp, er relativt små og relativt rimelege viss ein samanliknar med eksempelvis offshore vind, der modulane er store, kostbare og krev store investeringar. Dette er noko som er mogleg å gjere i mindre skala og få til å funke. Eg trur vi no står framfor pilotar som vil kome opp i løpet av kort tid, som eg nemnde i stad, både i Noreg og elles i Europa.

Eg har lyst til å utfordre statsråden, eigentleg på to område. Dersom vi skal kome vidare frå forskning på ting som verkar dårleg, over til å konsentrere oss om det som verkar bra, standardisere, få fart på det som gjev potensial, kva verkemiddel ser statsråden for seg kan vere aktuelle for det? Kan vi tenkje oss eksempelvis å prøve ut «feed-in»-tariffar, der ein faktisk får betaling for det som leverer straum på nettet, og ikkje berre det som ikkje gjer det? Er det aktuelt å setje norske ambisjonar og mål for kor vi skal fram mot 2050 på bølgekraft og tidvasskraft, slik som EU no gjer? Ser statsråden det som inter-

essant, som han også var inne på, å kombinere den utbygginga som no skal gjerast av offshore vind, med å prøve ut bølgekraft – altså ein kombinasjon? For då har ein løyst ein del av problema med infrastruktur, nettpåkopling osv. Ein kan ta fleire energiformer inn i ein felles nettinfrastruktur.

Statsråd Terje Aasland [10:16:25]: Jeg synes det er spennende med ny teknologi og eventuelt også å trekke opp nye utfordringer og se på nye muligheter innenfor fornybar energiproduksjon, som bølgekraft er en del av. Det kan være spennende muligheter der, ikke minst for deler av norsk næringsliv med tanke på hvilken kompetanse de besitter, osv. Men vi er akkurat nå – og jeg har lyst til å understreke det – i en situasjon hvor vi må prioritere, og ikke bare rent økonomisk, hvilke ressurser vi vil bruke på de ulike teknologiene, men også hvilke prioriteringer vi gjør når det gjelder de menneskelige ressursene og den muligheten vi har for å rette forskningsinnsats mot områder som er særs viktige for Norge som nasjon, og da inn mot fornybar energi som et viktig grunnlag for framtiden.

Regjeringen har satt et ambisiøst, gigantisk mål for havvind, som ett eksempel. Det vil ha behov for betydelig oppmerksomhet, både når det gjelder økonomiske ressurser og menneskelige ressurser i tiden framover. Jeg mener at havvind har et stort potensial for Norge. En har en sameksistens med andre land som også vil utvikle havvind, og Norge har en mulighet for å ta en ledende posisjon, spesielt innenfor flytende havvind. Og hvis vi sprer innsatsen vår veldig bredt ut, tror jeg det fort kan bli sånn – og det er derfor også Energi21 veldig tydelig prioriterer noen områder – at de mulighetene vi har som lar seg løse og gjennomføre, faktisk forvitrer.

Det er samtidig viktig å understreke at det er liten interesse fra næringsliv og industri for å gå inn i bølgekraft med litt størrelse som kan bety en forskjell. Men når representanten og interpellanten tar opp behovet for å få opp piloter og slikt, er jeg positivt innstilt til det. Jeg er positivt innstilt til at man skal kunne bidra og sørge for at næringslivet kan komme med gode ideer, se om det er mulig å løse noen av de utfordringene som foreligger for bølgekraft. Da har vi et virkemiddelapparat som allerede er rigget for det. Både Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova vil kunne være viktige bidragsytere for å få i gang den typen pilotering.

Men jeg tror det er viktig at det foregår en tydelig prioritering, ut fra de politiske konklusjonene som en trekker opp rundt fornybarsatsingen vår på de områdene hvor vi har store nasjonale fortrinn, og hvor vi har muligheten til å utgjøre en stor forskjell i å kunne produsere mer fornybar energi, relativt sett raskt. Bølgekraft i større stil ligger noe lenger fram i tid. Da tror jeg det er

viktig at vi retter innsatsen mot å oppgradere vannkraften, bygge ut havvind, satse videre på landbasert vindkraft der hvor kommunene er enig i det, osv. – men samtidig ikke hindre gjennom politiske vedtak at ny teknologi kommer fram. Det mener jeg er klokt å ikke gjøre.

Presidenten [10:19:31]: Flere har ikke tegnet seg til interpellasjonsdebatten, og den er dermed avsluttet.

Sak nr. 2 [10:19:37]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2021, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 24 S (2022–2023), jf. Meld. St. 14 (2021–2022))

Presidenten [10:19:53]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Hårek Elvenes (H) [10:20:28] (ordfører for saken): Den framlagte meldingen er den tjuesjuende i rekken siden eksportmeldingen første gang ble lagt fram i 1996. Meldingen redegjør i hovedsak for eksporten fra norske bedrifter i 2021 av våpen, ammunisjon og annet militært materiell samt relatert teknologi og tjenester til militære formål. Meldingen gir også informasjon om eksporten av flerbruksvarer til militært sluttbruk i utlandet. Dessuten redegjøres det for praktiseringen av eksportkontrollregelverket og viktige retningslinjer.

Forsvarsindustrien og eksportkontrollen er en integrert del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Komiteen merker seg regjeringens mål om fortsatt å sikre en levedyktig norsk forsvarsindustri som kan bidra til leveringssikkerhet både for Norge og til våre allierte. Norsk forsvarsindustri er verdensledende innenfor enkelte teknologiområder. Forsvarsindustrien bidrar til teknologiutvikling og skaper arbeidsplasser over hele Norge, også i sivil sektor. Forsvarsindustrien er avhengig av å kunne eksportere og delta i internasjonalt utviklings- og produksjonssamarbeid. I meldingen vektlegger regjeringen betydningen av tydelige og forutsigbare vilkår for eksportaktiviteten i forsvarsindustrien.

Kontrollen med eksport av forsvarsmateriell baserer seg på nasjonal politikk. Beslutninger om å tillate eksport av forsvarsmateriell er utelukkende gjenstand for nasjonale beslutninger. Kontrollen for å hindre spredning av flerbruksvarer og teknologi til masseøde-

leggelsesvåpen eller terrorformål er i hovedsak basert på arbeidet i det multilaterale eksportkontrollssamarbeidet.

Den samlede verdien av eksporten i 2021 beløp seg til om lag 8 mrd. kr, hvorav forsvarsmateriell utgjorde i underkant av 6 mrd. kr. Av dette utgjorde A-materiell, som i hovedsak består av våpen og ammunisjon, nær 4,8 mrd. kr og B-materiell, som defineres som annet militært materiell, om lag 1,2 mrd. kr. Komiteen merker seg at i 2021 skjedde det en nedgang i verdien av eksporten av A-materiell på ca. 4,2 pst. og en nedgang i verdien av eksporten av B-materiell på 0,6 pst. sammenliknet med 2020. NATOs medlemsland samt Finland og Sverige mottok 76 pst. av eksporten av A-materiell og 76 pst. av eksporten av B-materiell. Totalt sett ble det behandlet nesten 3 600 eksportkontrollrelaterte søknader i 2021.

Tiden etter Russlands invasjon av Ukraina har gitt oss en brutal påminnelse om hva utenrikspolitikk handler om. Å støtte Ukraina med forsvarsmateriell er utøvelse av norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det understreker viktigheten av å ha fleksibilitet i regelverket for å kunne utøve norske sikkerhetspolitiske og utenrikspolitiske interesser.

Våpenstøtte til Ukraina har bred støtte i Stortinget – unntatt fra partiet Rødt – og er beslutninger til det beste for Norges og våre alliertes handlefrihet.

Nils-Ole Foshaug (A) [10:24:34]: Meldingen om innsyn i eksporten av forsvarsmateriell sikrer offentlig og parlamentarisk innsyn i praktiseringen av eksportkontrollregelverket. Siden 1996 er det framlagt årlige meldinger om eksport av forsvarsmateriell, teknologi og tjenester for militære formål. Meldingen har utviklet seg og blitt en omfattende framstilling av eksportkontrollen, regelverket, praktiseringen av retningslinjer, samarbeidet med andre etater og det omfattende internasjonale arbeidet på eksportkontrollområdet. Slik åpenhet er en styrke for industrien og forvaltningen og er viktig for tilliten i et demokratisk samfunn som det norske.

For Arbeiderpartiet er det svært viktig at Norge har en egen forsvarsindustri. Forsvarsindustrien representerer økt forsvarsevne og kampkraft gjennom leveranser til både vårt eget forsvar og våre allierte. Krigen i Ukraina har gjort det ettertrykkelig klart hvor viktig dette er.

Eksport av forsvarsmateriell gir også arbeidsplasser rundt om i landet. I flere kommuner og regioner er denne industrien hjørnesteinsbedrifter. Norsk forsvarsindustri er verdensledende og bidrar til å utvikle avansert teknologi som også benyttes i det sivile.

Gjennom industrien skapes det store eksportinntekter, som er viktig for Norge. I 2021 ble det eksportert

for 6,3 mrd. kr. Norges deltakelse i EUs forsvarsfond vil gi norsk forsvarsindustri muligheten til ytterligere å styrke seg, og det vil øke tilgangen til det europeiske forsvarsmarkedet.

Eksport av forsvarsmateriell innebærer et stort ansvar. Norge har et strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell. Det skal vi fortsatt ha, samtidig som vi også skal fortsette arbeidet for et bedre internasjonalt regelverk. Stortingets prinsippvedtak fra 1959 og presiseringen fra 1997 skal ligge til grunn, altså at våpen og ammunisjon ikke skal selges til land hvor krig og konflikt truer, eller land hvor det er påvist alvorlige brudd på menneskerettighetene. I 2021 traff Utenriksdepartementet vedtak om avslag på 22 søknader om eksportlisens.

Alle søknader om eksport til landene som deltar i den saudilede koalisjonen, er grundig vurdert når det gjelder risikoen for bruk i Jemen. Norge har en føre-var-linje når det gjelder eksport av forsvarsmateriell til disse landene. Derfor har det ikke blitt eksportert noe til Saudi-Arabia siden 2018, og i 2021 ble det ikke gitt noen eksporttillatelser til De forente arabiske emirater. Arbeiderpartiet forutsetter at det alltid gjøres grundige vurderinger før eksport av forsvarsmateriell fra Norge tillates. Det er avgjørende for legitimiteten til en svært viktig industri for Norge.

Den teknologiske utviklingen stiller oss overfor nye og sammensatte trusler. Stadig mer omfattende digitalisering, selvstyrte våpen, droner, kunstig intelligens, posisjoneringsteknologi, nye materialer og biologiske og medisinske gjennombrudd vil i stor grad forandre kriger og konflikters gang og kan utfordre grunnleggende prinsipper i krigens folkerett. Vi trenger internasjonalt samarbeid og regelverk for å styre denne utviklingen.

I Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med strategisk eksportkontroll, som ble lagt fram i 2021, ble det avdekket flere kritikkverdige forhold. Det er derfor betryggende at Utenriksdepartementet som følge av rapporten nå gjennomgår landklareringer, har en styrket systematikk for kvalitetssikring av lisensvilkår, har en full revisjon av rutiner samt styrker dokumentasjonen av vurderinger i saksbehandlingen.

Regjeringen fortsetter Norges restriktive linje i eksportkontrollen. I Hurdalsplattformen har Arbeiderpartiet og Senterpartiet nedfelt en ambisjon om å bringe det internasjonale våpenkontroll- og nedrustningsarbeidet videre, etterse at forbudet mot klasevåpen og landminer overholdes, og ta nødvendige initiativ for å regulere utviklingen av selvstyrte våpensystemer.

I en stadig mer usikker verden er det viktig å prioritere dette arbeidet, men det finnes ikke enkle løsninger. Krigen i Ukraina har tross alt gjort internasjonalt samarbeid enda vanskeligere. Men selv om arbeidet er blitt

vanskeligere, er ikke konsekvensen av det at vi bør velge det bort, snarere tvert imot. Dette er for viktig til å nedprioriteres. Men vi skal ikke ha noen illusjoner. Dette vil kreve langsiktig innsats og stø kurs.

Bengt Fasteraune (Sp) [10:29:52]: Utenriksdepartementet er ansvarlig myndighet for eksportkontrollen i Norge. Dette innebærer politikkutvikling, regelverksutvikling og deltakelse i det multilaterale eksportkontrollssamarbeidet, hvor rammene for eksportkontrollen i all hovedsak framforhandles. Utenriksdepartementets forvaltningsoppgave retter seg mot håndhevelse av eksportkontrollregelverket, sanksjoner og restriktive tiltak, herunder behandling av søknader om eksport samt oppfølging av lisensvilkår, informasjonsvirksomhet og veiledning om eksportkontrollen overfor næringsliv, advokatselskaper, teknologimiljøer og forsknings- og utdanningsinstitusjoner.

Kunnskap om norsk våpenindustri og åpenhet rundt norsk våpenindustri og eksportkontroll er en viktig del av vår forsvars- og sikkerhetspolitikk og har vært det over lang tid. Å bidra til leveringssikkerhet er nødvendig for både Norge og allierte lands forsvar. Forsvarsindustrien er avhengig av å kunne eksportere og delta i internasjonalt utviklings- og produksjonssamarbeid. Dette krever forutsigbarhet.

I meldingen vektlegger regjeringen at den fortsatt vil legge til rette for at industrien har mest mulig tydelige og forutsigbare vilkår for sin eksportaktivitet. Samtidig må dette skje innenfor rammene av en restriktiv eksportkontroll. Som verdensledende innenfor enkelte teknologiområder er norsk forsvarsindustri også med på å fremme teknologiutvikling som skaper arbeidsplasser over hele Norge, både i sivil og i offentlig sektor.

Meld. St. 14 for 2021–2022 er den 27. i rekken siden eksportkontrollmeldingen første gang ble framlagt i 1996. Meldingen er med dette et viktig verktøy for informasjon om eksporten av flerbruksvarer til militær sluttbruk i utlandet. Den redegjør også for praktiseringen av eksportkontrollregelverket. Norge er også tilsluttet et omfattende internasjonalt avtaleverk om eksport av forsvarsmateriell og ikke-spredningssamarbeid.

Kontrollen med eksport av forsvarsmateriell baserer seg på nasjonal politikk, og beslutninger om å tillate eksport av forsvarsmateriell er utelukkende gjenstand for nasjonale beslutninger. Det er samtidig viktig med mekanismer som sikrer forsvarlig eksport og informasjonsdeling. Her vil jeg vise til at det allerede følges et strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell gjennom eksportkontrollloven og eksportkontrollforskriften. Det samarbeides på tvers av etater, i særlig grad med tolletaten og Politiets sikkerhetstjeneste, som begge har lovpålagte oppgaver innenfor varekontroll, håndhevel-

se av eksportkontrollen, forebygging og etterforskning av brudd på eksportkontrollregelverket. Kompetanse ved Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet og Forsvarets forskningsinstitutt kan trekkes på i konkrete eksportkontrollsaker. Jeg vil presisere at samarbeidet fungerer godt og har stor betydning for den nasjonale situasjonsforståelsen og kompetansebyggingen innenfor saksfeltet.

Dagens situasjon understreker behovet for muligheten til å gi politisk, økonomisk og materiell støtte til Ukraina, samtidig som eksport av forsvarsmateriell skal og må skje innenfor strenge og ansvarlige rammer. Det har vært viktig og riktig å donere våpen og øvrig forsvarsmateriell til Ukraina, slik at de kan forsvare seg mot Russlands brutale angrepskrig. Å støtte Ukraina i deres frihetskamp tjener også norsk sikkerhetspolitikk. Det er derfor ikke tiden for å innføre skjerpinger av regelverket eller praksis som begrenser Norges mulighet til å donere forsvarsmateriell til Ukraina.

Samtidig aktualiserer dagens situasjon de sikkerhetspolitiske hensynene innen eksportkontroll og ikke-spredningssamarbeid. Det er verdt å merke seg at alle, unntatt medlemmet fra Rødt, viser til at Norge etter krigsutbruddet 24. februar 2022 har donert betydelige mengder forsvarsmateriell til Ukraina i landets forsvarskamp mot den brutale og folkerettsstridige russiske angrepskrigen som stadig pågår. Det er viktig å understreke at dette skjer med bred støtte i Stortinget. Hva Rødt egentlig mener i denne saken, framstår for meg som uklart.

Deltakelse i internasjonalt utviklings- og produksjonssamarbeid for å produsere forsvarsmateriell i Norge er også en viktig faktor for å videreutvikle kapasiteter som kan brukes i det norske forsvaret. Denne synergieffekten er med på å bidra til relevant kompetanse i Forsvarets militære organisasjon. Militært samarbeid og evne til samarbeid i materiellutviklingsprosjekter er også med på å styrke samholdet og evnen til å samvirke innen NATO-alliansen.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:35:10]: Donasjoner av våpen til Ukraina er strengt tatt et brudd på eksportregelverket, at vi ikke skal verken donere eller eksportere våpen til land i krig eller hvor krig truer. Den debatten vi har her, var helt utenkelig for et år siden. Nå sitter vi her, og 95 pst. av alle i denne salen støtter donasjoner av våpen og forsvarsmateriell til Ukraina. De som var minst liberale på feltet, er i dag mest liberale på feltet. Det sier litt om utviklingen på de ikke mange månedene som har gått, seks–syv måneder. Det viser at eksportregelverket praktiseres selektivt dersom vi er enig i målet som ønskes oppnådd. Det er et paradoks. Det er uansett en klok tilnærming, men det viser at man ikke

kan tolke regelverket firkantet. Selv donasjoner av våpen som ikke er tenkt til å avskrekke, men som skal benyttes umiddelbart, er en moralsk korrekt motivasjon. Det bør hele Stortinget merke seg.

Etterspørselsveksten for forsvarsindustri og forsvarsmateriell etter Ukraina viser at forsvarsindustri også er sikkerhetspolitikk. Forsvarsindustrien er helt sentral i norsk verdiskaping. Forsvars- og Sikkerhetsindustriens forening har 150 medlemsbedrifter, som igjen utgjør 7 500 årsverk, og som vil vokse til 10 000 årsverk innen få år – helt uten subsidier. Det er ansatte som hver dag skaper verdier for sine bedrifter og for landet. Det er bedrifter som bidrar til teknologiutvikling og innovasjon som mange bransjer drar nytte av. Det er flerteknologi som er blitt allemannseie, som verken Rødt-politikere eller oss andre vil unnvære, teknologi som gjør at vår hverdag blir enklere, og som sikrer freden.

Muligheten for eksport er et være eller ikke være for norsk forsvarsindustri. Uten eksport stanser produksjonen. Da kan man legge ned forsvarsindustribedriftene. Norge er sjelden hovedleverandør av systemer, og som produsenter av delsystemer og komponenter kan vi ikke kreve stans i videresalg. 80 pst. av salget av norske forsvarsbedrifter går til eksport. Det er greit å registrere at av alt Forsvaret bruker i Norge, er 70 pst. importert. Vi kan selvsagt teoretisk kreve en sluttbrukererklæring, men det er det samme som å legge ned bedrifter.

Vi kan ikke lukke øynene for realiteter. Større nasjoner har et mer komplekst bilde de må forholde seg til. Mens vi i Norge kan sitte på vår høye hest og predike moral, må større nasjoner også forholde seg til politiske realiteter, inkludert konsekvenser ved ikke å eksportere. Sveriges fjerning av eksportforbud til Tyrkia er et eksempel på hvordan politiske realiteter utkonkurrerer moralsk indignasjon.

Fremtidens samarbeid vil kreve enten at Norge viser fleksibilitet i sitt eksportregelverk, eller at man finner et flernasjonalt eksportregelverk. Det siste vil være en umulighet og heller ikke ønskelig, nettopp fordi salg av forsvarsmateriell er et politisk verktøy, enten man vil eller ei. Jeg er fullt klar over at veldig mange ikke vil, men da må man faktisk åpne øynene og se på realitetene. Det er slik at komponentproduksjon og delsystemproduksjon av norsk forsvarsindustri må være en del av et større system. Systemene produseres av og til i land som har et annet eksportregelverk. Amerikanerne f.eks. eksporterer til land vi uavhengig ikke ville eksportert til. Hvis man da sier at våre delsystemer ikke kan gå i et amerikansk våpensystem, kan vi like godt legge ned, for da vil amerikanske våpensystemprodusenter gå til et land som er villig til å selge, og da har vi ingen land å selge til, ikke engang de som er alliert med oss. Da blir enhetsprisen så høy at vi ikke kan produsere. Det er en realitet.

Man kan ikke si på den ene siden at man er for forsvarsindustri og vekst og at dette er bra – man må akseptere eksport, og av og til må man akseptere eksport gjennom et annet land som sikrer at vi kan produsere disse enhetene og komponentene til et større system. Det er en realitet. Hvis vi skal levere noe som helst i F-35, kan vi ikke hindre amerikanerne i å eksportere F-35 til land de mener er sikkerhetspolitisk viktig for dem, men som vi isolert sett ikke vil eksportere til. Vi kan velge å la være, men da kan vi samtidig legge ned forsvarsindustrien.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:40:06]: Noreg har og skal ha ein eigen forsvarsindustri som kan forsyna forsvaret vårt med våpen og forsvarsmateriell. Forsvarsindustrien er viktig for beredskapen vår. I tillegg er denne industrien viktig for teknologisk utvikling, og han gjev arbeidsplassar og eksportinntekter. Det er eit omsyn me må klara å balansera med eit anna omsyn: at norske våpen og våpenteknologi ikkje skal hamna i hendene på regime og krigførande partar me ikkje kan stå inne for. Ikkje minst for forsvarsindustrien sin eigen del: Skulle norske våpen koma på avvegar eller på andre måtar bidra til undertrykking og brutal krigføring i hendene på slike aktørar, vil det undergrava legitimiteten til norsk våpeneksport.

Noreg er ingen liten våpeneksportør. I perioden 2016–2020 var Noreg på 21. plass av våpeneksportørane i verda, og samanlikna med folketalet vårt er me faktisk ganske store. Det gjev desto større grunn til å vera på vakt, for det norske bidraget til internasjonal våpenhandel, og potensielt også til krigane i verda, har betydning. Difor har me denne årlege meldinga om korleis det står til med kontrollen av norsk våpeneksport – etter det som blir sagt å vera kanskje det strengaste regelverket i verda.

Mest oppsiktsvekkjande med årets melding er det som ikkje står der, våpenavtalen med USA. Den måtte me i staden for lesa om i avisa. Avtalen legg til rette for videresal av norskprodusert forsvarsmateriell til tredjeland via USA. Denne avtalen opnar for at norske våpen kan seljast vidare, ikkje etter norske våpeneksportkontrollreglar, men etter reglane til USA. Saudi-Arabia er f.eks. den største kunden til USA, eit land Noreg ikkje sjølv sel våpen til.

Ei stortingsmelding om våpenkontroll som ikkje opplyser om korleis kontrollen med dette videresalet vil bli handtert, gjev ikkje Stortinget fullverdig informasjon. I verste fall er dette ein avtale som undergrev dei norske eksportkontrollreglane. Denne risikoen må både regjeringa og Stortinget ta på alvor. SV føreslår difor saman med Raudt og Venstre at utanriksministeren gjer greie for korleis regjeringa vil handheva norsk eksportregelverk og folkerettsleg bindande avtalar for for-

svarsmateriell som blir selt vidare til tredjeland. SV og Raudt meiner dessutan at denne avtalen er så viktig, med potensielt vesentlege verknader for andre traktatar Stortinget har ratifisert og for andre vedtak Stortinget sjølv har gjort, at me ber regjeringa leggja fram våpenavtalen med USA for Stortinget.

Vidare meiner SV at det er på tide med ein heilskapleg gjennomgang av det norske eksportkontrollregimet, både regelverket i seg sjølv og forvaltninga av dette. Det norske eksportkontrollregimet har vore og er tema for debatt, noko som er av det gode, og fleire hevdar at det finst smothol, at kriteria kan vera uklare, eller at handhevinga kan ha manglar på grunn av for små ressursar. Det kan difor vera behov for fleire presiseringar av regelverket, i tråd med internasjonale avtalar og forpliktingar. Ein slik heilskapleg gjennomgang vil kunna avdekkja dette.

Ein gjengangar i denne debatten er kravet om sluttbrukardokumentasjon ved all eksport av forsvarsmateriell, òg til NATO-land og nære allierte. Dette har igjen blitt aktualisert med den nemnde våpenavtalen med USA. SV føreslår dette, altså sluttbrukardokumentasjon, òg i år. Me må rett og slett kunna sikra oss at norske våpen ikkje kjem på avvegjar, i strid med vårt eige eksportregelverk, og på den måten bidreg til undertrykking og brutal krigføring – i hendene på regime og krigførande partar me ikkje kan stå inne for. Legitimiteten til norsk våpeneksport er avhengig av dette.

Då vil eg ta opp forslaga som SV er med på.

Presidenten [10:44:42]: Da har representanten Ingrid Fiskaa tatt opp de forslagene hun refererte til. Det betyr samtlige mindretallsforslag, siden SV står inne i alle.

Seher Aydar (R) [10:45:05]: Forsvarsindustrien er et område hvor Norge klokt nok har beholdt en stor grad av nasjonal strategisk kontroll. Det er den demokratiske kontrollen jeg vil forsvare i dag.

På Kongsberg og Raufoss og andre steder i landet lages det våpensystemer med stor ødeleggelseskraft som mange stater er interessert i å skaffe seg, og som andre våpeneksportører ikke kan produsere. Da er det desto viktigere å sikre at ødeleggelseskraften de representerer, ikke havner i feil hender og misbrukes til folkerettsstridig angrepskrig eller autoritære regimers krigføring mot sin egen befolkning. Derfor skal regjeringen si ja eller nei til hver forespørsel fra en norsk produsent om å selge forsvarsmateriell ut av landet. Det er en fullmakt regjeringen har fått fra Stortinget i eksportkontrollloven av 1987.

Med makt følger det ansvar. Stortinget vedtok i 1997 at regjeringen skal vurdere om kjøperland respekterer menneskerettigheter og grunnleggende demokratiske rettigheter før de tillater eksport. Stortinget støttet dessuten å underskrive FNs våpenhandelsavtale i 2014, som

plikter Norge til å sørge for at våre våpen ikke blir brukt til å begå overgrep mot sivile, ikke bare i landet som kjøper direkte fra oss, men også der våpenet til syvende og sist ender opp.

Representanten fra Arbeiderpartiet snakket en del om eksportkontrollen og viktigheten av den, og det var mange gode ord som støttes. I stortingsmeldingen vi behandler her i dag, står det 19 sider om hva regjeringen gjør for å ivareta Stortingets vilje når det gjelder landet vi selger forsvarssystemer direkte til. Men like etter at regjeringen la fram meldingen for Stortinget, kom det for dagen at Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet har meislet ut en avtale med USA hvor sistnevnte kan videreselge norskproduserte våpensystemer gjennom sitt eget salgssystem. I dette systemet er det Saudi-Arabia som er USAs største kunde, fulgt av en rekke land som Norge ikke tillater salg til direkte, ut fra vurderinger Stortinget har vedtatt at regjeringen skal gjøre. Det kunne vi lese i Dagbladet og ikke i regjeringens redegjørelse om sitt eget arbeid med eksportkontroll og ikke-spredning. Jeg må derfor konkludere med at denne stortingsmeldingen ikke holder mål, og foreslår at utenriksministeren redegjør for hvordan hun vil sikre at videresolgt materiell ikke havner i land som Norge ikke eksporterer til direkte. Dette er et overordnet spørsmål om kontrollmekanismer og ikke et spørsmål om taushetsbelagte kontraktsdetaljer.

Ut fra det lille vi vet om våpenavtalen med USA, ser det ut til at videresalget via USA vil følge amerikanske eksportregler og ikke nødvendigvis norske. Med tredjeland som mellomledd kan ikke regjeringen vurdere den reelle kunden, slik Stortinget har bestemt. Videresalget vil også gjøre det umulig for Norge å garantere at våre forpliktelser i FNs våpenhandelsavtale blir overholdt.

Et bærende prinsipp er at regjeringen alene ikke kan tilsidesette stortingsvedtak. Det er det kun Stortinget selv som kan gjøre. Om det skal åpnes hull i det norske kontrollregimet – som flere av oss vil argumentere for at vi ikke burde gjøre, men om det skulle skje – bør det skje ved votering her i salen. Derfor har vi sammen med flere partier, som representanten Fiskaa var inne på, foreslått at regjeringen legger fram denne våpenavtalen til votering her på Stortinget.

Ola Elvestuen (V) [10:49:02]: Norge må ha en streng og forutsigbar praktisering av regelverk for eksport av forsvarsmateriell, med sterk parlamentarisk kontroll. Den må bygge på de vedtakene vi har i Stortinget fra 1959 og 1967, med en presisering i 1997. Det må være en integrert del av norske utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser.

Vi har en betydelig forsvarsindustri i Norge, som også er verdensledende på flere områder. Eksporten har,

som denne meldingen viser, en samlet verdi på 8,2 mrd. kr i 2021. Det er viktig at norsk forsvarsindustri får forutsigbare vilkår for sin eksport og sitt internasjonale samarbeid. Tallene for 2021 viser også at 76 pst. av eksporten går til NATOs medlemmer eller Sverige og Finland.

Vi må passe på at vi også følger prinsippene i regelverket, og at det ikke skal gå til nasjoner der det er påvist alvorlige brudd på menneskerettigheter, eller der det er krig eller krig truer. Venstre setter pris på at det heller ikke i fjor ble eksportert forsvarsmateriell til Saudi-Arabia eller De forente arabiske emirater.

Når det gjelder diskusjonen om denne avtalen og eksport til USA, er Venstre enig i og stemmer også for at vi må kunne få en bedre kunnskap i Stortinget, og derfor at vi får en redegjørelse for hvordan regjeringen vil håndheve norsk eksportregelverk og folkerettslig bindende avtaler for forsvarsmateriell som videreselges til tredjeland.

Vi er ikke enig i at vi skal kreve en sluttbrukererklæring for USA. Dette vil være svært ødeleggende for den norske industriens evne til å produsere våpen. Det er også risikabelt i den sikkerhetssituasjonen vi er i nå. Det er også vår viktigste allierte, som vi selvfølgelig må ha vår utenrikspolitiske kontakt med, men vi må også ha forståelse for de behovene som norsk forsvarsindustri har, og også for at det kan være andre vurderinger enn det vi strengt tatt gjør.

Akkurat nå er vi i en veldig alvorlig situasjon med det russiske angrepet på Ukraina. Den norske donasjonen av forsvarsmateriell er underlagt regjeringens utøvelse av norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i tråd med Stortingets vedtak fra 1967. Det er betydelige mengder forsvarsmateriell som er donert til Ukraina, og det er viktig at dette også fortsetter og videreføres i årene framover.

Dette ser dessverre ut som en langvarig konflikt. Det som må være motivasjonen, og det som må være de behovene vi skal gjøre våre beslutninger ut ifra, er Ukrainas behov for våpen, for annet forsvarsmateriell, annen økonomisk støtte, for at de skal kunne stå imot det russiske angrepet og samtidig også kunne ta tilbake ukrainske landområder.

Det er viktig å understreke at det er Ukraina som selv må definere hva det innebærer å stå imot angrepet. Det er Ukraina selv som må definere hva det innebærer å vinne fram, og når de eventuelt kan gå i samtaler også med Russland. Vår oppgave er å støtte Ukraina og støtte dem med det materiell som de mener de har behov for, og med den viljen som det er behov for, for at de skal kunne stå imot i denne veldig vanskelige situasjonen.

Komiteen er også inne på at vi må passe på at vi også følger opp støtten gjennom sanksjoner. Fra Venstres

side er det viktig at vi nå opphever unntaket vi har for fiskefartøy. Det er ingen tvil om at dette er med på å gi økonomiske bidrag til russiske oligarker, og det er ingen oligarker i Russland som ikke er kontrollert av Putin. Dette unntaket er det ingen grunn til at vi har hatt, og nå må det ta slutt.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:54:21]:

Denne stortingsmeldinga debatteres i en tid da Russlands brutale angrepskrig mot Ukraina er dypt urovekkende. Et overveldende flertall av FNs medlemsland fordømte i forrige uke Russlands annektering av okkuperte områder i Ukraina.

Vi vet ikke hva de langsiktige konsekvensene av Russlands invasjon vil bli, men vi ser allerede nå at store merkesteiner flyttes, og det gjelder også for det arbeidet som vi diskuterer i dag, eksportkontrollarbeidet. Kontrollen skjer innenfor den strenge ansvarlige rammen som Stortinget vedtok i 1959. Samtidig skal regjeringa fatte nødvendige politiske beslutninger i saker som gjelder sentrale utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser.

Beslutningen om å donere forsvarsmateriell til Ukraina var et vanskelig, men riktig valg. Beslutningen ble tatt med bred støtte i Stortinget. Vi endret norsk våpeneksportpolitikk på ett døgn. Det betyr likevel at i det øvrige eksportkontrollarbeidet ligger vedtakene fra 1959 og 1967 til grunn. Men her var det altså sentrale utenrikspolitiske interesser i tråd med de vedtakene vi tidligere har gjort, som var grunnlaget for at vi tok denne beslutningen om å donere våpen til Ukraina.

Vi gir våpenstøtte til Ukraina fordi vi ikke bare kan sitte stille og se på at Russland angriper et fredelig naboland, og fordi det berører vår egen sikkerhet og våre felles verdier – å forsvare seg mot angrep i tråd med folkeretten. Å hjelpe dem som forsvare seg, er også en rett. Derfor skal vi hjelpe ukrainerne til å forsvare seg selv så lenge denne krigen pågår. Det bærende prinsipp for slike donasjoner må være de hensynene som til enhver tid gjenspeiler Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser.

Norge bidrar også til et fond som koordinerer innkjøp av militært materiell til Ukraina, og fondet er ledet av Storbritannia, som vil koordinere innkjøp og transport av forsvarsmateriell som Ukraina har behov for. Vi vurderer også andre mekanismer.

Det kommende finske og svenske NATO-medlemskapet gjør oss i stand til å tenke nytt om sikkerhets- og forsvarspolitisk samarbeid i Norden, fra felles planer, øvelser og trening til selvfølgelig også logistikk og materiell.

Forsvarsindustrien i Norge gir betydelig verdiskaping, også når det gjelder utviklingen av sivil teknologi. Regjeringa ser det som viktig å sikre at forsvarsindustrien får mest mulig forutsigbare og langsiktige rammevil-

kår. Dette er viktig for å kunne delta i internasjonale prosjekter om utvikling og produksjon av materiell. På denne måten vil vi bidra til god teknologibase, ivareta kompetanse, utvikle ny teknologi og sikre arbeidsplasser. Langsiktighet og forutsigbarhet er viktig for norske bedrifters omdømme som troverdige handelspartnere.

I 2021 eksporterte norske bedrifter våpen og militært utstyr for om lag 6,3 mrd. kr og om lag 6,7 mrd. kr i 2020. NATO-land, de nordiske og andre europeiske land, er det største og viktigste markedet for eksport av forsvarsmateriell og utgjorde 76 pst. av eksporten. Verdien av eksporten av forsvarsmateriell varierer naturlig fra år til år, og det skyldes at kontrakter strekker seg over flere år, og at eksport fordeles ulikt gjennom kontraktperiodene. Regjeringa vil videreføre en streng føre-var-linje når det gjelder eksport av forsvarsmateriell. Regjeringa vil videreføre praksisen med å konsultere Stortinget i særskilte saker. Vi vil også videreføre mest mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell og om UDs praktisering av retningslinjer i de årlige meldingene til Stortinget.

Presidenten [10:58:06]: Det blir replikkordskifte.

Hårek Elvenes (H) [10:58:20]: Vi har gjentatte ganger sett at aktører fra land som vi ikke har sikkerhetssamarbeid med, forsøker å tilegne seg norsk teknologi og kunnskap for militære formål. Dette har vi sett bl.a. ved norske universiteter og forskningsinstitusjoner. Tidligere i år sendte regjeringen ut på høring en endring i eksportkontrollforskriften, med tanke på å få en mer målrettet kontroll med at denne typen teknologi og kunnskap ikke kommer på uønskede hender i land som vi ikke har sikkerhetssamarbeid med. Det er nå fire måneder siden høringsfristen gikk ut. Da er mitt spørsmål: Vil regjeringen få fortgang i å få på plass denne forskriftsendringen, og når vil det skje?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:59:19]: Det som har vært viktig for oss i dette arbeidet, er å ha en veldig god dialog med academia, slik at de også blir mer bevisst på hvordan de praktiserer kunnskapsdeling ved sine universiteter. Derfor er vi i gang med å tydeliggjøre hva som ligger i denne kunnskapsoverføringen, og hvor man skal være mer forsiktig. Derfor sendte vi, som representanten var inne på, ut et forslag på høring i mars i år. Det er nå vi arbeider med høringsinnspillene som vi har fått fra dem som skal gjennomføre dette i praksis, og så vil vi gjennomføre dette så fort som mulig. Men en konkret dato kan jeg dessverre ikke komme med akkurat nå.

Hårek Elvenes (H) [11:00:03]: Det er ingen tvil om at Russlands invasjon av Ukraina har aktualisert dette

på ulike måter. Derfor er det en smule oppsiktsvekkende at man ikke jobber mot en milepæl, med tanke på å få avsluttet dette arbeidet. Er det mulig for ministeren å være litt mer konkret om når ministeren ser for seg at dette arbeidet skal være sluttført?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:00:26]:

Det som var veldig oppsiktsvekkende, var at den forrige regjeringa ikke gjorde noe med dette arbeidet. Vi har satt i gang dette arbeidet nå. Så å komme med en dato for når vi skal være ferdige med et høringsinnspill – det er ikke veldig vanlig at en minister gjør det i Stortinget. Det er viktig å være offensiv, men det er også viktig å ha et regelverk som kan praktiseres på en hensiktsmessig måte for dem som er involvert. Det er det som er viktig for academia, at de har klare måter å håndtere dette arbeidet på, for det er så viktig. Det er en viktig del av måten vi kan unngå at fremmede stater får tilgang til avgjørende norsk teknologi på. Uansett kan jeg ikke komme noen dato her fra talerstolen.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:01:20]: Innledningsvis vil jeg bare si at Fremskrittspartiet selvsagt støtter den vurderingen som er gjort med hensyn til USA – noe annet ville vært dramatisk for industrien og for vårt nære samarbeid med USA. Jeg holder nok et innlegg om det etterpå, men nå skal jeg stille et konkret spørsmål til utenriksministeren.

Det er nå 32 land i NATO – eller det er 30 pluss to etter hvert. Vil ministeren på et generelt grunnlag si at vi vil si ja til eksport til samtlige NATO-land, og hva ville eventuelt være grunnlaget for at vi skulle si nei til en av våre allierte?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:02:03]:

Det ligger i sakens natur at dette er behandling av enkeltsaker, så en generell saksbehandling kan ikke jeg komme med fra denne talerstolen. Men vi har stoppet en del materiell til bl.a. Tyrkia etter det som skjedde i nordlige deler av Syria. Det var det bred enighet om i denne salen. Allikevel gjelder 1967-vedtaket når det handler om sentrale norske sikkerhetspolitiske interesser.

Det som også er viktig for oss, er å hindre at norsk forsvarsteknologi blir brukt til å overvåke egen befolkning. Vi tar stilling til hver enkelt sak, og det vil gjelde i det videre arbeidet også. Men å gi en blankofullmakt til alle NATO-land – uansett – kan jeg nok ikke gjøre her.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:02:58]: Jeg ser det. Men nei til eksport til en alliert er også en sikkerhetspolitisk og en politisk beslutning som kan få konsekvenser for andre forhold. Sverige åpnet nå for eksport til Tyrkia. Jeg vet ikke om de åpner for eksport av abso-

lutt alt, men de har i hvert fall åpnet opp for Tyrkia fordi det er en alliert, og fordi de ser at det er politisk nødvendig for dem om de ønsker å komme inn i NATO. Tyrkia har vært et medlemsland som har betydd veldig mye for NATO som det eneste muslimske medlemslandet. De har et helt annet kontaktnett enn vi har. De har også andre sikkerhetspolitiske vurderinger som de må ta i sitt område, og de er avhengige av at vi også forstår deres posisjon.

Kan utenriksministeren si på hvilket grunnlag et avslag på søknad om eksport til Tyrkia ville kunne bases? Jeg forstår at det er krevende å si, men det handler om å vurdere også det politiske og det rent forsvarspolitiske ved et avslag. Ser ministeren at også politikken i dette er svært viktig?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:04:04]: Politikk er viktig, men vi har dette veldig strenge eksportregelverket, som gjør at vi må vurdere hver enkelt våpentype individuelt. Det gjelder også søknader om eksportlisens for flerbruksvarer til militær sluttbruk i Tyrkia. Det vurderes strengt innenfor det som er Utenriksdepartementets rammer. Det var ganske bred enighet i Stortinget i 2019, da det ble en midlertidig stans i behandlingen av nye lisenssøknader, i henhold til Stortingets vedtak av 1967. Så jeg kan ikke si noe på generelt grunnlag om denne saken heller. Det er en individuell behandling.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:05:11]: Eg merka meg at utenriksministeren sa i sitt innlegg at ho vil konsultera Stortinget i saker som er særskilt viktige, òg på dette området som gjeld norsk våpeneksport. Då handlar mitt spørsmål om denne våpenavtalen med USA, som altså legg til rette for vidaresal av norskproduserte våpen til tredjeland. Vil utenriksministeren og regjeringa konsultera Stortinget i denne saka, sånn at me kan få regjeringa si vurdering av konsekvensane avtalen har for andre internasjonale avtalar og vedtak Stortinget har gjort? Korleis vil regjeringa handheva den avtalen?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:06:00]: Det er veldig gode grunner for taushetsplikten jeg er pålagt. Dette er privat næringsliv som deler veldig mye informasjon med Utenriksdepartementet i eksportlisensarbeidet. Det er om markeder, prismekanismer og alt annet, forhold som ingen andre deler av norsk næringsliv gir til Utenriksdepartementet, men vi gir det for å få innsyn i alt de holder på med. Derfor er denne lovpålagte taushetsplikten helt avgjørende for å føre en restriktiv politikk på dette området.

Jeg vil allikevel benytte anledningen til å avkrefte at Utenriksdepartementet har vært involvert i noen avtaleinngåelse av den typen representanten nå viser til.

Derfor er det feil det representanten sier. Jeg kan ikke avkrefte eller bekrefte hvilke saker som behandles i departementet til enhver tid, men jeg kan altså avkrefte at Utenriksdepartementet har ferdigbehandlet en sånn eksportsak som det representanten Fiskaa nå viser til. Det er feil.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:07:05]: Då ber eg utanriksministeren forklara kva som er fakta i denne saka, og om ho har kjennskap til at det blir forhandla om ein slik våpenavtale, som me har lese om i media i fleire månadar no.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:07:26]: Jeg sa innledningsvis at jeg har taushetsplikt, og nå ber altså representanten fra SV meg å bryte taushetsplikten på Stortingets talerstol. Det er ulovlig. Representanten fra SV kommer med en rekke påstander om en ferdigforhandlet avtale, og jeg har avkreftet at det er riktig.

Det jeg sier, er at vi har veldig gode regler for hvordan vi håndterer denne type saker. Stortinget vil selvfølgelig bli informert, i tråd med etablerte prosedyrer. Da er streng våpenkontroll en helt avgjørende forutsetning. Men å bryte loven på Stortingets talerstol, det gjør jeg ikke.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:08:03]: Det er mogleg utanriksministeren misforstod mitt spørsmål, men viss det er tilfelle, som det har blitt opplyst om i media, at det blir forhandla om ein avtale mellom Noreg og USA som legg til rette for vidaresal av norskproduserte våpen, er vel det informasjon – utan at ein treng å gå i detalj om opplysingar teieplikt gjeld for – som Stortinget har rett på å få veta noko om?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:08:39]: Da vil det bli konsultert ved det som er etablert praksis, og det har vi gode mekanismer for på Stortinget. Det representanten her ber meg gjøre, er å redegjøre for konkrete detaljer i samtaler vi har med industrien, og det vil jeg selvfølgelig aldri gjøre.

Hvis representanten ikke hørte på hva jeg sa, vil jeg gjenta det: Jeg vil benytte anledningen til å avkrefte at Utenriksdepartementet har vært involvert i noen avtaleinngåelse av den typen representanten Fiskaa viser til fra Stortingets talerstol.

Presidenten [11:08:39]: Replikkordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:09:29]: Det er interessant å høre sosialister gå på denne talerstolen og kreve at vi skal ha en forsvarsindustri. De er glade i forsvarsindustrien. De sier at den skaper teknologutvik-

ling, og at det er positivt for Norge. Hvis de mener det, må de akseptere eksport, og det gjør de, men kun til land som er innenfor eksportregelverket, som vi skal tolke veldig, veldig strengt. Hvis vi da eksporterer – og dette er spesielt til SVs representant – til et land som videreeksporterer, skal vi si nei. Hvis vi sier nei da, blir enhetsprisen på den komponenten eller det delsystemet veldig høy, og selvsagt vil vi ikke være leveransetrygge. Vi kan ikke levere som vi ønsker, og det vil også være negativt. Vi blir en upålitelig leverandør. Hva gjør da produsenten av hovedsystemet, som ønsket å kjøpe en komponent eller et delsystem fra en norsk bedrift? Den må da gå til en annen bedrift og kjøpe det der. Hvis vi skal selge fra norsk industri til bare de landene som ikke videreselger til noen, blir det umulig å få det markedet, for da vil også de i det markedet gå til den produsenten som produserte for f.eks. det amerikanske systemet. Så da mister vi all eksport.

Man kan si at man er for eksport til visse land, men man mister den muligheten fordi vi ikke er villig til at de videreeksporterer. Det er mulig at jeg ikke forklarer det klart nok, for det blir motsagt på Stortinget så mange ganger, men det er altså sannheten. Vi mister markedet, ikke bare det markedet som vi ikke liker, men også det markedet vi liker. Da har vi bare det norske markedet igjen, og da blir enhetsprisen så høy at vi ikke har sjans til å kjøpe det. Da må vi kjøpe ute, og da kan vi legge ned forsvarsindustrien. Da får vi ikke ringvirkninger av forsvarsindustrien, da får vi ikke flerbruksteknologi, da får vi ikke alt det vi ønsker å få ut av forsvarsindustrien. Hva får vi da? Hvem skal da stå for den utviklingen? Det kan man spørre seg. Vi kan subsidiere den, men vi får ikke den utviklingen på et frivillig grunnlag, at vi får gode ingeniører og gode teknologer til å skape den teknologien som vi trenger i vår hverdag. Det er forsvarsindustriens grunnprinsipp.

Så vi er uansett nødt til å støtte forsvarsindustrien, og også dens handel og eksport, ellers kan vi legge den ned. Det kan man velge. Man kan ikke stå her og si at man er for industrien, og samtidig vil man ikke ha eksport, fordi man ikke vil ha videresalg. Det går ikke. Vi kan ikke bare eksportere til de landene som vi liker. Det er ikke mulig, for de må forholde seg til sikkerhetspolitikk på en annen måte enn vi må. De må se det i en helhet, i en global sammenheng. Det trenger ikke vi.

Og så vil jeg legge til: Vi er helt avhengig av USA i forsvarspolitikken. Vi kan ikke forsvare vårt land mot invasjon uten USA. Hvis vi skal behandle USA på denne måten, hva slags villighet vil USA ha da? Det er så selvmotigende – selv om man skjønner at det er mange organisasjoner man skal representere her. Men det er altså feil logikk.

Hårek Elvenes (H) [11:12:47]: Jeg tar ordet for å oppklare en misforståelse skapt av utenriksministeren i replikkordskiftet med undertegnede. Utenriksministeren sa at den forrige regjeringen ikke hadde tatt initiativ til å innskjerpe muligheten for at norsk teknologi og kunnskap skulle havne på uønskede hender, forsto jeg ministeren rett. Men hvis man går inn i eksportkontrollmeldingen, Meld. St. 25 for 2019–2020, er jo dette omtalt. I 2019-meldingen står følgende:

«Utenriksdepartementet har igangsatt et arbeid med å avklare hvordan kontrollen med immateriell teknologi i form av kunnskapsoverføring kan styrkes og defineres tydeligere i den norske eksportkontrollforskriften. I tillegg legges det vekt på å føre en god dialog med relevante læresteder og teknologimiljøer med sikte på å gi god forståelse om at kunnskapsoverføring innenfor sensitive teknologiområder kan føre til spredning av masseødeleggesvåpen eller leveringsmidler for slike våpen. Det er redegjort nærmere for denne kontrollen i kapittel 5.»

Da er mitt naturlige spørsmål til utenriksministeren: Er utenriksministeren kjent med innholdet i meldingen fra 2019 og 2020 knyttet til dette punktet?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:14:38]: Svaret er ja – men det var altså ikke den forrige regjeringen, selv om de hadde hatt lang tid på seg til å ta initiativ til å sende ut et høringssvar. Jeg står ved min kommentar.

Presidenten [11:14:50]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:14:55]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja, Sveinung Rotevatn, Ola Elvestuen og Grunde Almeland om en ny norsk EU-utredning (Innst. 22 S (2022–2023), jf. Dokument 8:243 S (2021–2022))

Presidenten [11:15:12]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:15:45] (ordfører for saken): Saken vi behandler, er et representant-

forslag fra Venstre om at man i forbindelse med regjeringens arbeid med å se på konsekvensene av EØS-samarbeidet de siste ti årene også bør se på fordeler og ulemper ved et eventuelt norsk EU-medlemskap. Høyre varslar at de slutter seg til forslaget.

Fremskrittspartiet mener at Venstres forslag er en avsporing og en hypotetisk spørsmålsstilling som ikke lar seg måle eller kvantifisere. Det vil ikke være mulig å finne alle konsekvensene av en potensiell situasjon. Det kan ikke gjøres, rett og slett fordi det ikke er mulig å vite. Hvilke kriterier skal man bruke? Hvordan skal man evaluere? Det som ses som en ulempe for noen, vil oppfattes som en fordel for andre. Dessuten dreier det seg om følelser. Historien om norsk suverenitet, selvstendighet, uavhengighet, norsk historie og nasjonal kulturarv lar seg ikke måle – det vil vektlegges ulikt.

Ingen land går inn i EU fordi de ønsker å avgi selvvråderett. De ønsker seg inn i EU fordi de ønsker handel på like betingelser. Dette får Norge gjennom EØS-avtalen. Jeg tror de fleste i denne salen har hatt positive erfaringer med EØS-avtalen. Selv om kanskje enkelte er imot, har vi i hvert fall fått en vekst og en velferd, som handelen i Europa har sikret oss.

Et potensielt medlemskap i EU vil berøre alle områder i samfunnet, og det vil gjøre oss mindre utenrikspolitisk uavhengig. Men det vil være en gavepakke for politikere som kan sole seg i glansen sammen med politiske kollegaer i andre land – og det er en del som er glad i det.

En vurdering av erfaringene med EØS-samarbeidet er derimot noe håndfast. Det er et samarbeid Norge har sluttet seg til. Da kan man vurdere realiteter. Vi visste hva vi hadde, og vi vet hva vi har fått. Man vil konkret kunne måle kost-nytte. Man kan måle selvvråderett opp mot økonomisk vekst, verdiskaping og velferd.

Avslutningsvis: Man kan jo undres over hvorfor ikke Venstre og Høyre i regjering igangsatte et arbeid de nå ber neste regjering om å utføre. Fremskrittspartiet vil stemme imot forslaget.

Åsmund Aukrust (A) [11:18:11]: Takk til saksordfører Christian Tybring-Gjedde for arbeidet. Jeg er i all hovedsak enig i hans argumentasjon om at det er veldig vanskelig å se for seg det som Venstre og Høyre tar til orde for i denne saken. Det er ingen tvil om at Europa er veldig endret, først og fremst fordi det er en krig midt på kontinentet vårt – og med alt det det medfører: en energikrise, flyktningstrømmer, høye matvarepriser og politisk kaos i en rekke land. Og vi ser at det er politisk kaos rundt oss, Storbritannia er kanskje det fremste eksemplet på det. Man har fått en veldig høyreorientert regjering i Italia, og vi har lenge sett hvordan Ungarn og Polen går i gal retning, en autoritær retning. Alt dette trenger vi mer debatt om i Norge. Det er et veldig legi-

timt standpunkt å si at norsk EU-medlemskap er svaret på dette. Det må man jo gjerne diskutere og jobbe for, men veien til EU-avstemning i Norge går ikke gjennom et norsk offentlig utvalg nedsatt av regjeringen. Det er noe pussig å etterlyse mer debatt, det er bare å debattere og ta initiativ til debatter. Det ser vi at en rekke politikere gjør, og det er positivt og bra og en del av det offentlige ordskiftet.

Det vises til det som er regjeringens europautredning, men det handler egentlig om noe helt annet. Det handler om å se på hvordan EØS-avtalen har påvirket Norge de siste ti årene. Det er ti år siden sist vi hadde en europautredning. Også da ble den nedsatt av en rødgrønn regjering. Jeg ser fram til den utredningen og gleder meg til å lese den. Jeg tror den kommer være viktig, både for å se tilbake og for med den kunnskapen å se framover.

Til slutt vil jeg si at jeg er enig i det Christian Tybring-Gjedde avsluttet med å si. Det er noe pussig ved argumentasjonen til Høyre og Venstre når de sier at det er så tvingende nødvendig med denne utredningen – når de i åtte år i regjering altså ikke satte ned et eneste sånt utvalg.

Ingjerd Schou (H) [11:20:38]: Takk til saksordføreren.

Høyre støtter representantforslaget fra Venstre om å be regjeringen nedsette et utvalg som skal se på fordeler og ulemper ved norsk EU-medlemskap, og jeg tenkte jeg skulle forklare hvorfor.

Jeg mener det er på høy tid at vi går grundig inn i dette spørsmålet. Krigen i Ukraina har aktualisert spørsmålet, og vi kan ikke lukke øynene for dette. Mens Kyiv ble bombet, søkte Ukraina om EU-medlemskap. Det samme gjorde Moldova og Georgia. Det er land som føler frykten, land som forstår at EU er mer enn handelshindringer.

Samarbeidet med EU blir viktigere og viktigere, samtidig som konsekvensene av utenforskapet vårt blir tydeligere og tydeligere, og sårbarhetene våre øker. Spesielt vil vi merke dette på områder som utenrikspolitikk, sikkerhetspolitikk og energipolitikk. Som EUs utenriksrepresentant Josep Borrell sa da EU vedtok sitt strategiske kompass tidligere i år: EU må lære å tale maktens språk. – Men det er altså fortsatt uten at den norske stemmen blir hørt.

Etter at Finland og Sverige søkte NATO-medlemskap, vil 23 av 27 EU-land være NATO-medlemmer, og Norge og Island vil være de eneste nordiske landene som ikke er med i EU. Danmark har i tillegg avskaffet sitt forsvarsforbehold i EU og blir nå fullt ut med i EUs forsvars- og sikkerhetspolitikk. Når utenriks-, forsvars- og sikkerhetspolitikk blir stadig viktigere i EU-samarbeidet, får det store konsekvenser for oss å ikke være med.

Hva gjør regjeringen vår på dette viktige området? Skremmende lite. De har riktignok oppnevnt et utvalg for å vurdere erfaringer med EØS-avtalen, men dette utvalget har fått et mandat som ettertrykkelig ikke – ikke – skal vurdere alternativet om medlemskap. Det regjeringsoppnevnte utvalget skal vurdere Norges tilknytning til EU gjennom EØS, opp mot andre land som heller ikke er med. Det er ikke mange land. I praksis ønsker regjeringen å sammenligne EØS med avtalene Sveits og Storbritannia har med EU.

Dette er for svakt, og det samsvarer dårlig med den tiden vi befinner oss i. Når et parti som SV, som var grunnlagt på NATO-motstand, kan snu i spørsmålet om forsvarsallianse, er det påfallende at regjeringen ikke engang vil vurdere hva det betyr for Norge å stå utenfor EU.

Vi har gjentatte ganger utfordret regjeringen på dette: hvorfor den ikke vil vite hva utenforskapet betyr for Norge. Jeg takker Venstre for å ha fremmet dette viktige forslaget. Jeg håper flere enn oss i Høyre er villig til å støtte det, og jeg håper også at den offentlige debatt tiltar, for utenforskapet har for alle praktiske formål konsekvenser for vårt land.

Bengt Fasteraune (Sp) [11:24:20]: Europa er endret, og ustabilitet forplanter seg. Det russiske angrepet på Ukraina er et angrep på demokratiet og på våre verdier. I møte med Russlands angrepskrig har vi samarbeidet tett med våre partnere og allierte. Vi har innført en historisk kraftig sanksjonspakke som rammer det russiske regimet og deres støttespillere. Det har selvfølgelig vært viktig for Norge å så stå sammen med EU og andre land for å sikre at de sanksjonene vi innfører, treffer sterkt og effektivt.

I nyere tid har både koronaepidemien og krigen i Ukraina understreket betydningen av tett dialog med våre europeiske partnere. Det har også vært tett koordinering mellom NATO og EU. Likevel er det viktig å understreke at det er NATO som er hjørnesteinen i vår sikkerhetspolitikk, og som forblir sikkerhetsgarantien både for oss og for våre europeiske allierte.

Det må for all del unngås at NATO og EU beveger seg inn på hverandres enemerker, noe som ville føre til uklare forhold og unødig bruk av ressurser for å ivareta et militærstrategisk samarbeid. Spesielt i den situasjonen vi er i nå, vil det være meget uheldig.

Det er viktig at vi fortsetter å se hvilke muligheter vi har for samarbeid med våre partnere og allierte. Regjeringen har allerede oppnevnt et utvalg som skal utrede erfaringene fra EØS-samarbeidet de siste ti årene. Utredningen vil kunne danne et godt grunnlag for en tydelig politikk og et videre samarbeid med europeiske land, samtidig som man på en enda bedre måte kan sikre våre demokratiske verdier og vår selvråderett.

Regjeringen legger EØS-avtalen til grunn for Norges forhold til EU. I dette ligger det at regjeringen aktivt skal fremme norske interesser innenfor rammene av avtalen, samtidig som det legges særlig vekt på å sikre nasjonal kontroll på områder som norsk arbeidsliv, energi og jernbane. Det har derfor ikke vært naturlig å inkludere en vurdering av EU-medlemskapsalternativet i mandatet til denne utredningen, ei heller nedsette et separat utvalg som skal utrede fordeler og ulemper ved norsk EU-medlemskap.

Det blir påstått i denne saken at situasjonen i Ukraina har endret EU, nordmenns oppfatning av unionen og behovet for europeisk samarbeid. Nødvendigheten av et europeisk samarbeid er selvfølgelig ikke ensbetydende med et EU-medlemskap. De siste månedene har nok en gang vist at Norge kan jobbe godt med våre partnere selv utenfor EU. Dette handlingsrommet gir oss muligheten til å støtte Ukraina og bidra som en del av fellesskapet samtidig som vi enda tydeligere ser viktigheten av å sikre kontroll over egen kraft og matproduksjon samt sikre nasjonalt selvstyre og selvråderett.

Et medlemskap i EU er et vesentlig større inngrep for Norge enn det situasjonen i Ukraina tilsier. I tillegg er det særdeles krevende å håndtere en sånn debatt i den krevende situasjonen vi nå står i, som krever fullt fokus på å gjøre den jobben best mulig.

EUs strategiske kompass erklærer også tydelig at unionen framover skal være en sterkere sikkerhetsaktør og utdype sitt samarbeid med NATO. Det er en retning som fort kan skape usikkerhet om rolleforståelse og hvem som har ansvar for hvilken vei man skal gå i sikkerhetspolitikken.

Samtidig blir det argumentert for viktigheten av å se på EU som et fredsprosjekt, der Norge som ikke-medlem visstnok har liten evne til å påvirke utfallet og innrammingen av beslutninger fattet på EU-nivå. En utstrakt påstand er at Norge avventer EUs beslutninger uten nevneverdig debatt, noe som fører til dårligere beslutningsprosesser i Norge, uten demokratisk forankring. I tillegg pekes det på at Europa er i endring, og at EU i dag er den mest troverdige forsvaren av et liberalt demokrati i verden. Det er drøye påstander. Et Norge utenfor EU vil selvfølgelig føre til at det er vi selv som bestemmer hvilke beslutningsprosesser som skal gjennomføres, med mulighet for å ta beslutninger innenfor selvstendige, nasjonale, demokratiske rammer.

Norges rolle som energileverandør – spesielt forsyningen av gass – har endret Norges geostrategiske rolle, og den sikkerhetspolitiske situasjonen vi står i, understreker behovet for nasjonal kontroll, kort avstand mellom velgere og folkevalgte og et tettere forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid i NATO.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:29:38]: Venstre og Høyre ønsker seg medlemskap i EU. Det forstår eg godt, for EUs økonomiske politikk er den same som den marknadsliberalismen Venstre og Høyre står for. EU-medlemskap vil føra til at me traktatfestar marknadsliberalismen utan moglegheit til å reservera oss, og det vil jo gjera jobben til Venstre og Høyre her på Stortinget mykje enklare.

Folket er likevel ikkje einige. Det har vore nei-fleirtal to gonger før i folkeavstemming, og me har hatt eit vedvarande nei-fleirtal på målingane no i snart 20 år. Det er altså ikkje eit folkekrav at Noreg skal bli medlem i EU. Argumenta mot norsk EU-medlemskap har etter SVs meining heller ikkje svekt seg dei seinare åra. EU byggjer framleis på ein traktatfesta marknadsliberalisme, noko som svekkjer det demokratiske handlingsrommet vårt. Makta gjennom stemmesetelen er då mindre i EU enn i Noreg, noko me bl.a. ser i valdeltakinga og òg i frustrasjonen blant mange av EUs innbyggjarar. EU har dessutan overteke stadig meir makt og fleire ansvarsområde frå medlemsstatane, og eit medlemskap i dag vil innebera å gje frå seg endå meir suverenitet enn tidlegare.

Kunnskap om EU og om verknadane av eit norsk medlemskap, viss det skulle bli aktuelt, er sjølvstendig ein fordel. Det er det fullt mogleg å få tak i utan å setja ned eit regjeringsoppnemnd utval. Større interesse og engasjement for EU-saka bør heller – etter SVs meining – vekkjast gjennom diskusjon og deltaking i frivillige organisasjonar på grasrotnivå, framfor å setja det i gong ovanfrå, på regjeringnivå. Dersom folkets nei gjennom to folkeavstemmingar skal prøvast på nytt, bør initiativet i det minste koma nedanfrå.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Ola Elvestuen (V) [11:32:21]: Regjeringen har nedsett et utvalg for å se på erfaringene fra EØS-samarbeidet de siste ti årene. Det er altså helt eksplisitt ikke mulig for dette utvalget å se på EU-medlemskap. Forrige utredning om EØS-avtalen var i 2012, og det vi nå ber om, er at det nå skal nedsettes et faglig utvalg for å se på fordeler og ulemper ved et eventuelt norsk EU-medlemskap. Er det noe jeg mener er på tide, er det nettopp det.

Det er to hovedgrunner. Den ene er den sikkerhetspolitiske situasjonen. Det er klart at det russiske angrepet på Ukraina endrer hele situasjonen i Europa, med reaksjonen der vi står samlet for å støtte Ukraina i kampen mot Russland. Ukraina har søkt om medlemskap. Georgia og Moldova har gjort det samme, samtidig som Sverige og Finland går inn i NATO og er EU-medlemmer. Vi kunne også tenkt oss hvordan situasjonen for de baltiske statene ville vært i dag – selv om de er medlem av

NATO – hvis de ikke også var medlem av EU. Danmark har, som det også er påpekt, gjennomført en folkeavstemning hvor de går bort fra sitt forsvarsforbehold. Dette henger selvfølgelig også sammen med den posisjonen Europa må ta i verden, hvor man trenger å ha en sterkere posisjon.

Så er det reaksjonen på den situasjonen vi er i med det russiske angrepet. Vi har en strømpriskrise. Vi er tett integrert i det europeiske energisamarbeidet, men man ser nå at når de europeiske statene og EU f.eks. diskuterer om de skal ha en makspris på naturgass, blir den norske statsministeren stående på gangen, og vi må betrakte dette utenfra, selv om det er helt avgjørende også for oss.

Vi er også i en klima- og naturkrise. Vi har en klimaavtale med EU. Når vi skal kutte våre 50–55 pst., skal vi gjøre det sammen med EU, men hele regelverket for hvordan dette skal gjøres, det vi skal følge, utformes i EU. Og vi har situasjonen nå når EU skal slutte med bruk av russisk gass – da er det et omfattende regelverk innenfor REPowerEU som utformes nå. Mye av dette vil omfatte Norge, men vi er ikke med på å utforme det. Det samme gjelder Klar for 55 eller utforming innen sirkulær økonomi. Enten det er for å få kontroll og redusere bruken av plast, det er innenfor tekstiler, eller det er materialgjenvinning, er det nærmest en tsunami av regelverksutvikling som nå skjer i Europa, i EU, og som vi kommer til å måtte følge.

Regjeringen kan sitte tett på prosessene innenfor EU, og jeg håper regjeringsmedlemmene gjør det og deltar i så stor grad de kan. Men vi er ikke i Kommisjonen, som legger fram de ulike forslagene og regelverksendringene, og vi sitter heller ikke i Parlamentet, som også gjør vedtak som får direkte betydning for Norge.

Det ble sagt at man ville få mindre demokrati. Jeg vil hevde at man får mer demokrati ved at Norge får representasjon i Kommisjonen og får delta i alle prosesser i EU som regjeringsmedlem, og ved at vi får en plass i Parlamentet. Her er det mye regelverk og lovutforming som berører oss direkte, og vi bør være med på dette. Dette er nettopp ikke, som det ble sagt, markedsliberalisme. Nei, EU er en førende institusjon for å ta tak i de største problemene verden står overfor, bl.a. klima- og naturkrisen. Det er der mye av regelverksutformingen nå pågår, som både vi og resten av verden følger etter. Vi bør i hvert fall kunne nedsette et utvalg som ser på fordeler og ulemper ved et medlemskap. Det bør være det minste man kan gjøre. Det ville i hvert fall gjøre at man fikk en debatt med et høyere faglig nivå.

Presidenten [11:37:13]: Presidenten antar at representanten skal ta opp forslag.

Ola Elvestuen (V) [11:37:16]: Jeg tar med det opp forslaget.

Presidenten [11:37:18]: Representanten Ola Elvestuen har tatt opp det forslaget Venstre er med på i saken.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:37:32]: Det er mange gode elementer i bakgrunnen for representantforslaget, som også ble framført på talerstolen nå. Europa står overfor helt nye utfordringer i lys av krigen i Ukraina, og det er naturlig at de dramatiske endringene i Europa får betydning for diskusjonen om Norges rolle i det europeiske samarbeidet. Det er ulike meninger om hvorvidt Norge bør være medlem av EU, og det gjelder både det norske folk og i denne salen.

Europa er vårt kontinent. Det er ikke unaturlig at Norge på et tidspunkt på nytt vurderer spørsmålet om EU-medlemskap, men jeg mener at det må komme som et resultat av grunnleggende endringer i folkets syn på medlemskap. For å sitere en annen partileder, tidligere statsminister Erna Solberg, fra landsmøtet i Høyre da denne saken ble diskutert: Å begynne med det når det er bare 30 pst. av det norske folk som er for, det er bortkastet energi, sa Solberg. Men hun ble da nedstemt av sitt eget landsmøte.

Jeg stusser litt over at de som nå er tilhengere av EU, vil sette i gang en NOU. Er det da å se for seg en ny medlemskapsavstemning, altså forhandlinger om medlemskapsavstemning, om et par år? Hvis det er sånn at opinionen ikke snur, går vi på et nytt nei, og det ville ikke akkurat styrke Norges forhold til EU. Når vi er i den situasjonen vi er i, mener jeg for det første at det er galt å sammenligne spørsmålet om svensk og finsk NATO-medlemskap med norsk EU-medlemskap. Jeg synes det er få paralleller man kan trekke mellom et sikkerhetspolitisk samarbeid og et EU-samarbeid. Skal vi ta en ny EU-debatt, må det skje noe ganske grunnleggende i den norske opinionen, og det er ikke sikkert at det tidspunktet vi akkurat nå er inne i, gir det beste forhandlingsresultatet, hvis vi nå skulle forhandle om et medlemskap.

Regjeringa legger til grunn EØS-avtalen som et veldig naturlig forhold til EU, og derfor er det ikke naturlig å inkludere en vurdering av medlemskapsalternativet i mandatet til Eldring-utvalget. Det er heller ikke aktuelt å opprette et eget separat utvalg som skal utrede et norsk forhold til EU på andre måter. Eldring-utvalget har fått et omfattende mandat som dekker sentrale sider ved utviklingen av EØS-samarbeidet de siste ti årene.

I representantforslaget refereres det til spørsmål om norsk handlingsrom i samarbeidet med EU. De siste ti årene har vi flere interessante erfaringer som jeg mener det er viktig at eksperter må belyse. Diskusjonen om EU-medlemskap er en politisk diskusjon, og vi vil sikkert ha ulike meninger, men det som er mandatet for dette utvalget, er jo viktige og vanskelige saker som vi trenger å få belyst av fagfolk. Det ene er f.eks. Nav-saken om feil-

praktisering av EUs trygdeforordning, som viser en betydelig kompleksitet. Vi har også hatt eksempel på oste-toll, som viser noe av handlingsrommet ved å ha en selvstendig handelspolitikk. Den ble innført av den forrige rød-grønne regjeringa og ble opprettholdt, på tross av at Solberg-regjeringa ønsket å avvike den, men Venstre ønsket å opprettholde den. Ostetollsaken viste friheten Norge har til å regulere tollvernet innenfor rammen av våre WTO-forpliktelser, som følge av at Norge ikke er en del av tollunionen med EU. Det er sånne elementer som denne EØS-utredningen skal vurdere.

Jeg registrerer at regjeringas syn har støtte fra et flertall av komiteens medlemmer når det gjelder representantforslaget, og jeg undrer meg over om representanten virkelig mener det han sier, om at det er slik at dersom Høyre får regjeringsmakt, er det et slags krav at nå vil man sette i gang en ny EU-diskusjon. Jeg mener at i den sikkerhetspolitiske situasjonen vi nå er i, er vi ikke tjent med en polariserende diskusjon på dette området. Så vil jo EU-debatten komme, men vi starter ikke en sånn diskusjon gjennom en norsk offentlig utredning.

Presidenten [11:41:43]: Da er det klart for replikk-ordskifte.

Ola Elvestuen (V) [11:41:56]: Jeg tror vi trenger en slik utredning, også fordi vi er så mye mer integrert nå enn det vi var for bare ti–tjue år siden, særlig innenfor de største temaene, kanskje særlig i klima- og energisamarbeidet, som vi er inne i. Og det er jo et paradoks at på den ene siden blir vi tettere og tettere integrert, ved at vi tar inn disse reglene og ønsker å ha dem, men på den annen side står vi likevel utenfor – i Parlamentet, hvor vi ikke er, og i Kommisjonen, hvor vi ikke er. Det er også begrenset hvor nært man får gått inn i de regjeringssamarbeid som er mulig å få til.

Da blir mitt spørsmål: Er ikke situasjonen annerledes i dag enn det den var for ti–tjue år siden? Kunne det ikke da være nyttig, for å få en bevissthet, at man har en utredning som også ser på fordeler og ulemper ved et norsk medlemskap?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:42:59]: Jeg er veldig glad i NOU-er og norske offentlige utredninger, men som grunnlag for store politiske diskusjoner og å reise debatter – jeg vet ikke. Jeg tror det viktigste uansett er å se på hva som er grunnlaget i det norske folk. Og man må ha med seg folk i denne diskusjonen. Det er ca. 30 pst. som nå er tilhengere av medlemskap. Venstre har blitt tilhenger av medlemskap, de skiftet vel standpunkt for et par år siden. Fremskrittspartiet har i mellomtiden blitt imot.

Jeg tror det er begrenset hva en ekspertutredning får til med tanke på å drive en diskusjon om Europa fram-

over. Jeg tror neppe det er utredninger som har gjort at Venstre har skiftet syn, men det er en politisk overbevisning. Den debatten ønsker jeg velkommen, og den må vi gjerne ta, men jeg vil ikke ta initiativ til at vi skal søke medlemskap nå, i denne situasjonen. Det er en sterkt polariserende diskusjon i Norge, og en NOU vil ikke avhjelpe det.

Ola Elvestuen (V) [11:44:02]: Men forslaget er jo ikke en folkeavstemning, forslaget er nettopp å se på fordeler og ulemper ved et eventuelt medlemskap.

Grunnen til at forslaget legges fram, er at det i regjeringens utvalg eksplisitt er sagt at man ikke skal se på dette. Jeg tror ikke folk flest er klar over hvor tett integrert Norge er i prosessene i EU i dag. Det er mye mer enn det som det i hvert fall er en bevissthet om, samtidig som man står utenfor på helt sentrale områder.

Kan utenriksministeren gjøre en vurdering av dette uavhengig av om man skal ha en folkeavstemning? For det er ikke det vi ber om.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:44:55]: Det er jo litt merkelig å ville ha en NOU uten noen tanker om hvilke spørsmål man skal reise. Da må man være klar til å ta de anbefalingene som eventuelt kommer. Og så blir spørsmålet hvilke eksperter som skal være med i utvalget. Man løser altså ikke selve problemet her.

Det som er viktig, som representanten er inne på, er at vi er veldig tett integrert i EU. Det vil jo en EØS-utredning og de erfaringene vi har på ulike områder, også kunne vise. Men det er noe annet å sette i gang en NOU uten å vite hvor man vil. Når man er så sterk EU-tilhenger som representanten er, må man jo ønske seg selv godt, og det vil være at en eventuell ny EU-debatt ikke ender i en krasjlanding. Man må vite at man har en bred opinion bak seg.

Så jeg synes ikke nødvendigvis en NOU er en god måte å starte en politisk debatt på. Det er en måte for regjeringa å få alternativ ekspertkunnskap inn og få belyst en sak fra flere sider, men som igangsetter av en stor diskusjon er ikke nødvendigvis en NOU noe grunnlag.

Ingjerd Schou (H) [11:46:10]: Dette er litt som å få en debatt med hodet under armen og armen i bind, for det er jo det regjeringen vil når de skal ha en EØS-utredning hvor det store alternativet mangler i utredningen.

Jeg tenkte å be om to replikker, og den første går på hva utenriksministeren ser av fordeler med å stå utenfor EU.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:46:38]: Nå legger representanten Schou opp til en generell EU-diskusjon, og det kan vi godt ha i denne salen.

Det er fordeler og ulemper for Norge ved å være medlem av EU og ikke være medlem av EU. På noen områder er det fordeler. For eksempel har vi i Verdens handelsorganisasjon nå nettopp kunnet forhandle om at vi skal få unntak når det gjelder disse vaksinene, og på fiskerisubsidier spiller vi en betydelig rolle innenfor den typen organisasjoner. Men så er det også noen ting som er viktig for EU hvor vi har mindre innflytelse. Det kan handle om sanksjonspakkene vi nå har innført. Da tar det lengre tid å innføre det i norsk lov. Vi kan også gjøre unntak fra noen av sanksjonene, f.eks. ved at vi kan gjennomføre Grunnlovens bestemmelse om at vi ikke kan forby russiske medier. Så innenfor mange områder vil det være fordeler og ulemper, og det må vi gjerne ta opp i en politisk diskusjon om EU i tida som kommer.

Ingjerd Schou (H) [11:47:41]: Jeg hører at Hurdalsplattformen ligger tungt inne i begrunnelsen til utenriksministeren, og jeg tenker at utenriksministeren uten den plattformen kanskje ville ha svart noe fyldigere.

Men jeg tenkte jeg skulle følge opp litt: Den pro et contra-vurderingen som utenriksministeren nå gjør, handler jo også om å gi en sånn type kunnskap til det norske folk for å få en opplyst debatt om pro et contra – om hva som gagnar oss, og hva som hindrer oss. Neste spørsmål er da: Hva er det utenriksministeren ser som positivt og negativt ved at vi er utenfor EU?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:48:24]: Jeg følte vel at jeg svarte på det i det forrige svaret, at på noen områder er det fordeler, og på andre områder er det ulemper. Det at vi ikke har innflytelse på alle områder, er en åpenbar ulempe, og så har vi da frihet til å føre vår egen politikk, som er en åpenbar fordel.

Presidenten [11:48:44]: Replikordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Jon Reidar Øyan (A) [11:49:08]: Jeg er en bonde-sønn fra det ytterste havgapet i Trøndelag, fra vakre Snillfjord. Da jeg kom ut av skapet som homo i 1999, ble jeg fullstendig akseptert av mine foreldre. Jeg tror helt ærlig at det at jeg nå kommer ut av skapet på nytt, som EU-tilhenger, er nærmere å gjøre meg arveløs hos mine foreldre enn det at jeg er homo. Det er et bilde på at EU-debatten de siste årene har vært ganske betent.

LHBT+-rettigheter er under press i deler av Europa. Norge, EU og andre demokratier framstår som de viktigste beskytterne for dette. Vi lever i en verden hvor høyrenasjonalistiske krefter er på frammarsj og grunnleggende menneskerettigheter står på spill. Øst i Europa skrotes framskritt for LHBT-personer når autoritære politi-

kere spiller på religiøse og nasjonalistiske verdier for å vinne makt. En Amnesty-rapport fra tidligere i år avslører systematisk trakassering av skeive i Polen. Det er rett og slett farlig å vise at man er skeiv i Polen. EUs likestillingskommissær, Helena Dalli, sa i 2020 at det var uakseptabelt at Polen som EU-medlem tillot at kommuner erklærte seg som LHBT-frie soner. Homofile og lesbiske kalles en trussel mot familien, og det settes likhetstegn mellom homofili og pedofili. De sier at homofili er upolsk.

EU er viktig for menneskerettigheter og LHBT-rettigheter på flere nivåer. Diskriminering av LHBT-personer og hatefulle ytringer om seksuelle minoriteter er brudd på Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter. En siste mulighet EU har, er å suspendere rettighetene til medlemsland, f.eks. der en stat ikke respekterer de grunnleggende verdiene EU bygger på. Dette har så vidt blitt satt i gang overfor Polen og Ungarn. EU er på ingen måte perfekt, men uten en så stor og mektig aktør tror jeg vi hadde sett enda større tilbakeslag for LHBT-personers rettigheter.

Fram til Norge blir medlem av EU, er det viktigste vi kan gjøre, å diskutere EU. Jeg mener vi ikke trenger en utredning om norsk EU-medlemskap. Derfor kommer jeg til å stemme imot representantforslaget fra Venstre. Samtidig vil jeg gi Venstre honnør for å løfte EU-debatte. Hadde det vært opp til meg, hadde vi meldt oss inn i EU i dag. Det er det dessverre ikke.

Michael Tetzschner (H) [11:52:17]: Dette innlegget er vel nærmest i kategorien av å rette en åpenbar misforståelse. Det skyldes utsagnene fra utenriksministeren, da hun ble utfordret på fordeler og ulemper ved å være innenfor eller stå utenfor EU-samarbeidet, om at vi da antakelig hadde vært tvunget til en sanksjonspolitikk overfor Russland som Grunnloven angivelig skulle hindre, og med det spesielle eksempelet med de russiske såkalte mediene, som egentlig ikke er medier – de er statsinitierte propagandakanaler for å utbre også falske nyheter. Jeg tar ordet for at det ikke skal festne seg som en offisiell uttalelse at Grunnloven på noen måte hindrer oss i å følge EUs sanksjonsregime også når det gjelder disse såkalte mediene. EU-charteret og EMK har en like sterk beskyttelse av ytringsfriheten i EU. Norge er ikke noe unntak fra dette, så derfor var det ikke et særlig velvalgt eksempel for utenriksministeren.

Det kunne man egentlig latt passere fordi det ligger i randsonen av det temaet egentlig gjelder, men det må ikke være slik at man løper unna at det er et politisk ansvar at man slipper disse statskanalene igjennom med sin falske nyhetsformidling og sine propagandistiske oppdrag, for de er ikke medier, og slik har heller ingen andre i EU vurdert det til å være. Jeg synes at Grunnloven

fortjener bedre enn å bli et skalkeskjul for at man i realiteten har tatt et politisk valg. Man kan altså ikke bruke Grunnloven § 100 som en påberopelse av at dette ikke er mulig.

Presidenten [11:54:25]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:54:33]

Interpellasjon fra representanten Mahmoud Farahmand til utenriksministeren:

«Etter drapet på den 22 år gamle kurdiske kvinnen har det iranske folket tatt til gatene i demonstrasjoner. Som en reaksjon på de omfattende og landsdekkende demonstrasjonene har regimet i Teheran beordret massiv maktbruk mot demonstrantene. Hundrevis er drept og skadet. Ny norsk sanksjonslov åpner for muligheten til å gjennomføre sanksjoner på individnivå. Flere av våre allierte, herunder EU-land, jobber nå med å innføre sanksjoner mot individer i Revolusjonsgardens (IRGC) og Basij-militsens ledelse.

Bør ikke Norge gjøre det samme?»

Mahmoud Farahmand (H) [11:55:41]: I midten av september i år ble 22 år gamle Mahsa Amini drept i det iranske moralpolitiets varetekt. Den 22 år gamle kvinnen var ikke et uromoment, hun var ingen opposisjonell eller aktivist. Den eneste feilen hun hadde begått, var å ikke dekke håret sitt til i tilstrekkelig grad, i henhold til det hijabpåbudet som finnes i Iran i dag.

Mahsas død har, som presidenten påpekte, utløst landsdekkende demonstrasjoner i Iran. I over 200 byer har iranere tatt til gatene. Fra de mest perifere byer til hovedstaden har skolebarn, ungdommer, ja til og med pensjonister vært i gatene til alle døgnets tider.

Iranske kvinners kamp – iranernes kamp – mot hijabpåbudet startet allerede få dager etter fullbyrdelsen av den iranske revolusjonen. Den 8. mars 1979, bare få dager etter revolusjonsdagen, tok iranere til gatene for å demonstrere mot hijabpåbudet. Kampen for like rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter for iranske kvinner har pågått helt siden disse vårdagene i 1979.

Reaksjonene fra regimet i Teheran har også pågått helt siden vårdagene i 1979. Helt siden de første demonstrasjonene har iranske myndigheter møtt protester og demonstrasjoner med den samme tilnærmingen. Trusler, arrestasjoner og eskalerende voldsbruk har blitt brukt for å kue demonstrantene. Om demonstrantene ikke gir etter for juling, vil familiene få et lite besøk av iransk sikkerhetspoliti. Om man fortsatt ikke gir etter, vil man bli arrestert, med tortur og muligens døden til følge. Regimets voldsbruk har i de siste årene eskalert betydelig.

I møtet med dagens demonstrasjoner har lite endret seg. Myndighetenes voldsbruk har økt for hver dag. I løpet av de siste ukene med demonstrasjoner er flere hundre drept, tusener er skadet, og ytterligere tusener er arrestert. Regimet bruker alle midler de kan for å slå ned på protestene, men til tross for dette vedvarer demonstrasjonene.

Slagordene tar for seg like rettigheter, frihet og økonomiske muligheter. Voldsspiralen vekker nokså sterke reaksjoner innenfor og utenfor landets grenser. En rekke iranske idrettsstjerner, tv-personligheter og musikere har vist sin klare støtte til kravene som demonstrantene stiller. Den iranske kvinnelige klatreren Elnaz Rezaei er et godt eksempel. Hun valgte å delta i en VM-konkurranse i klatring tidligere denne uken, uten hijab. Mens befolkningen i Iran hyllet henne, var reaksjonene fra myndighetene i Iran nokså forutsigbare. Da hun på onsdag ankom flyplassen i Teheran, ble hun på direkte-sendt statsstyrt tv avkrevd svar på hvorfor hun ikke hadde dekt til håret. Dette er ikke et enestående eksempel – det iranske regimet har brukt alle midler de kan på å trakassere dem som har valgt å støtte demonstrantene.

Utenfor Iran er de fleste vestlige ledere klare og krasse i sin kritikk av det iranske regimets manglende respekt for menneskerettigheter og kvinners rettigheter. Allerede dagen etter at hendelsene rundt Aminis dødsfall ble kjent, var en rekke vestlige ledere ute og uttrykte støtte til iranske kvinner. De kom med klar kritikk av det iranske regimets handlinger og fordømte hijabpåbudet og regimets voldsbruk.

Den norske regjeringen har vært noe mer sendrektig og avventende – ja, kanskje til og med mer utydelig enn hva som kan forventes. I et skriftlig svar til undertegnede skriver utenriksministeren at det er håndhevelsen av hijabpåbudet som er problemet, ikke selve påbudet. Det er det litt viktig å merke seg.

I et annet svar, til Høyres representant Ingjerd Schou, skriver utenriksministeren at Norge vil «vurdere tilslutning til eventuelle nye EU-sanksjoner mot Iran». For Høyre har det ikke vært noen tvil om at vi skal følge EUs sanksjonsliste mot Iran.

Ved flere anledninger har regjeringen påpekt at menneskerettighetssituasjonen i Iran og iranske myndigheters voldsbruk mot demonstrantene er et tema som tas opp og diskuteres med iranske myndigheter og utsendinger. Tidligere i år var statssekretæren ved Utenriksdepartementet i møte med den iranske viseutenriksministeren i dette bygget. I slutten av september i år skal utenriksministeren ha tatt opp dette temaet med den iranske delegasjonen til FN. I begge møter skal menneskerettigheter og kvinners rettigheter ha vært et tema. Dessverre kan det se ut til at disse samtalerne ikke

har hatt den begrensende effekten på voldsbruken som man kunne ønske.

Det som derimot har korrigerende effekt, ser ut til å være målrettede sanksjoner mot individer og institusjoner som er tilknyttet det iranske prestestytet og revolusjongarden. Det må sies at det har rent litt vann i beken siden jeg stilte interpellasjonsspørsmålet mitt, så Norge har nå sluttet seg til EUs sanksjonsliste. Like fullt velger jeg å stille spørsmålet:

Flere av våre allierte, herunder EU-land, har nå innført sanksjoner mot individer i revolusjongardens og Basij-militsens ledelse. Bør ikke Norge følge i deres fotspor?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:00:54]: Jeg vil gjerne begynne med å si at jeg deler representantens bekymring for menneskerettighetssituasjonen i Iran. Jeg fordømmer den økende brutaliteten og den uforholdsmessige voldsbruken fra iranske myndigheter de siste ukene. Norge står skulder ved skulder med fredelige demonstranter i deres krav om respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Vi forventer at Iran etterlever sine folkerettslige forpliktelser. Iranske myndigheter må lytte til folket. Regjeringen har reagert sterkt og tydelig på det tragiske dødsfallet og situasjonen for iranske kvinner og har fordømt myndighetenes grove voldsbruk mot fredelige demonstranter. Ytringsfriheten må respekteres.

Det stemmer at Norge vedtok en ny sanksjonslov i 2020. Norge har ikke tradisjon for å innføre sanksjoner på egen hånd. En sanksjonslov gir heller ikke regjeringen lov hjemmel til å innføre egne, norske sanksjoner. Regjeringas syn er at globale sanksjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller andre sanksjoner som det er bred internasjonal oppslutning om, har mye større legitimitet og mulighet til å kunne påvirke en stat til å endre atferd. Ifølge sanksjonsloven har vi bare hjemmel til å gjennomføre sanksjoner vedtatt i mellomstatlige organisasjoner, f.eks. EU, eller som ellers har bred internasjonal oppslutning. Dette gjelder også listeføring av individer. Norge er folkerettslig forpliktet til å følge FN-sanksjonene mot Iran, og vi har i tillegg sluttet oss til samtlige av EUs sanksjoner mot Iran.

Den 17. oktober vedtok EUs utenriksråd ytterligere restriktive tiltak som reaksjon på de siste tiders utvikling og myndighetenes brutalitet i møte med iranske demonstranter. Elleve individer og fire enheter listeføres under tiltaksregimet rettet mot alvorlige menneskerettighetsbrudd i Iran. Det såkalte iranske moralpolitiet er blant de enhetene som nå er listeført. Norge har besluttet å slutte seg til disse tiltakene. Utenriksdepartementet er i ferd med å gjennomføre disse i norsk rett. Det tok ikke mange timene. Det betyr at sanksjonene mot Iran

er regulert i forskrift om sanksjoner og tiltak mot Iran. Det slås med det bl.a. fast at alle formuesgoder som tilhører eller kontrolleres av personer, enheter eller organer som er navngitt i FNs sikkerhetsråds resolusjon, skal fryses. Det er også forbud mot å selge, levere, overføre eller eksportere, direkte eller indirekte, utstyr som brukes til intern undertrykkelse, etter nærmere bestemte retningslinjer.

Innføring av nye sanksjoner viser hvordan den siste tids hendelser har fått konsekvenser for Iran. Ferdigstillelse av skatteavtalen mellom Norge og Iran ble stilt i bero i slutten av september som følge av utviklingen i landet. Vi er også i fortløpende dialog med andre nærtstående land om hvordan det internasjonale samfunn kan øke presset mot iranske myndigheter. Jeg skal ha et møte med flere kvinnelige utenriksministre i dag kl. 14. Det er viktig for oss å samordne reaksjonene med andre land. Vi vil fortsette å engasjere oss for menneskerettighetene i Iran. Dette må vi gjøre ved å møte myndighetene og støtte dem som er rammet, forhandle i FN og bruke så mange anledninger som mulig til å uttrykke det norske synspunktet. Jeg var en av dem som hadde møte med Iran om denne saken under møtene i FN i oktober. Representanten viser til Irans viseutenriksminister. Han møtte Utenriksdepartementet da han var her, men han møtte også representanter for alle politiske partier på Stortinget. Det var også da mulig å framføre det som var norsk syn, så det er flere anledninger. Jeg tror på den typen dialog. Det gir ikke alltid resultater, men det viktigste er å framføre det som er norske standpunkter vis-à-vis iranske myndigheter.

Jeg har aldri sagt at jeg ikke er imot selve hijabpåbudet. Jeg mener det undertrykker kvinner. Det er galt, mener jeg, at for å kunne være norsk politiker og kvinne som skal dra til Iran, må man ta på seg hijab. Det er selvfølgelig vanskelig, og det gjør at veldig mange har valgt å ikke dra til Iran. Jeg valgte allikevel å gjøre det for noen år siden, for å kunne framføre det som var vårt standpunkt, men det er jo et dilemma som jeg tror veldig mange kvinnelige politikere står i når de skal ta stilling til om de skal reise til Iran eller ikke. I Iran praktiserer vi det fra norsk side slik at man må forholde seg til landets lover og regler når man er i Iran, men på den norske ambassaden er det ingen påbud om hva man skal ha på seg på hodet.

Mahmoud Farahmand (H) [12:05:54]: Jeg vil starte med å takke utenriksministeren for svaret og oppklaringene i de misforståelsene som kunne ha oppstått. Vi er nok helt enige om at dialog må finne sted. Vi må gjennom dialog forklare Iran vårt ståsted og hva vi synes om deres tilnærming i møte med demonstranter, ikke minst deres fraværende respekt for menneskeret-

tigheter. Ingen i Høyre har noen gang tatt til orde for å bryte diplomatisk kontakt med Iran. Det er heller ikke fruktbart, mener jeg.

Irans voldsbruk er ikke begrenset til egen befolkning. I en årrekke har Iran vært en av de største bidragsyterne til uro i Midtøsten. Nå ser det ut til at landet også har begynt å støtte Russlands krig i Ukraina. Flere medier har helt siden sensommeren, midten av august, rapportert om Irans salg av droner til Russland. I går kom det også fram at Iran muligens driver og bistår med ekspertise i hvordan man skal bruke disse dronene. Både salget og ekspertisen og effekten av det ser vi på krigen som foregår i Ukraina.

Samtidig som dette skjer, har EU varslet at man vurderer strengere sanksjoner mot Iran – entiteter tilkoblet revolusjongarden, ikke minst Basij-militsen og iransk industri. Jeg håper at regjeringen vil følge opp disse sanksjonene og følge EU og våre allierte i dette.

Jeg må legge til at det har kommet noen titalls iranere som sitter og følger med på denne debatten. Det viser hvor viktig denne saken er for iranere i Norge, og hvor viktig denne saken er for oss som beskyttere av demokratiet. Som representanten Øyan nevnte i foregående sak, er vi den siste skansen for demokrati og frihet slik det framstår. Vesten, med USA, er det. Vi må være villig til å forsvare dem som der ute prøver å erverve denne friheten som vi tar så for gitt. Derfor setter jeg stor pris på om utenriksministeren også kan bekrefte at vi følger EU i de mer strenge sanksjonene som kommer rettet mot iranske entiteter som følge av iransk involvering i krigshandlingene i Ukraina.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:08:26]: Ukraina var kanskje den viktigste saken under FNs generalforsamling dette året, men veldig mange andre konflikter ble også diskutert. Det er klart at vi tok opp våpensalg til Russland med alle de landene som er involvert i det på ulike måter, for å forhindre at det skjer. Så vi tar selvfølgelig avstand fra å levere våpen til en stat som er aggressor i strid med folkeretten.

Det som var tema i mitt møte med den iranske utenriksministeren, var at det må gjennomføres undersøkelser, og vi forventer at Iran straffefølger dem som er involvert. Og det har jeg gjort klart både i offentlige uttalelser etter dødsfallet og direkte til ham. I Utenriksdepartementet har vi hatt en rekke møter med Irans ambassadør i Oslo – sist da statssekretær Rimestad hadde et møte med ham den 5. oktober. Vi vil fortsette å sette søkelyset på menneskerettighetssituasjonen i Iran, og la meg gjøre det helt klart: Iranske myndigheter er veldig godt kjent med Norges syn i denne saken.

Mani Hussaini (A) [12:09:57]: Vi har de siste fem ukene sett Irans brutale voldsutøvelse. Men denne bru-

tale voldsutøvelsen har ikke bare vart de siste fem ukene. Den har vart i årtier. Politiske aktivister, kvinner og ulike minoriteter har vært utsatt for denne voldsutøvelsen, men det som har utløst det store engasjementet som vi ser nesten over hele verden, er at den kurdiske jenta, Jina Masha Amini, ble mishandlet ihjel av moralpolitiet fordi hun bar hijaben feil, ifølge dem.

Rapportene fra Iran er dystre. Det meldes om over 215 drepte, mange av dem barn, fordi de er ute i gatene og demonstrerer mot urettferdigheten. Det meldes om at panservogner omringer de kurdiskdominerte områdene i Iran, fordi man er redd for at folket skal stå opp mot regimet. Jina Masha Aminis henrettelse har også bidratt til den mest håpgivende forening av ulike etniske grupper i Iran.

Prestestyret i Iran er for lenge siden gått ut på dato. Folket i Iran og i de kurdiske områdene fortjener å leve i et samfunn som er bygget på likestilling og frihet. De kurdiske og iranske ungdommene er verdens modigste. De er fast bestemt på å ta kontroll over egne rettigheter, selv om det innebærer at de gjør det med livet som innsats. Vi ser videoer på sosiale medier som viser barn helt ned i elleveårsalderen åpent rette kritikk mot regimet, trass i faren for å bli drept av politiet. Vi ser også skoleklasser som fjerner bildet av Ayatollah Ali Khamenei fra veggene, river det i stykker og setter fyr på det. Budskapet fra jentene og kvinnene i Iran er tydelig: Dersom vi ikke står sammen, hver og én, blir vi den neste Jina Masha Amini.

Jeg er veldig glad for at vi støtter de modige stemmene i Iran. Jeg er veldig glad for at statsministeren allerede i september fordømte det iranske regimets meningsløse vold og sendte kondolanse til Aminis familie i Kurdistan og også her i Norge. Jeg er veldig glad for at regjeringen er kompromissløs når det gjelder menneskerettigheter, og har vist handlekraft i ulike møter med det iranske regimet, senest for tre dager siden, da vi sluttet oss til EUs sanksjoner.

Jina Masha Amini ble henrettet av presteregimet i Iran, men hennes navn og minne kommer aldri til å bli glemt. Jina er et symbol for alle kvinner i Iran som krever retten til å eie egen kropp og til å leve i frihet. Og den kampen skal vi stå sammen med dem i.

Kari-Anne Jønnes (H) [12:13:47]: Takk til representanten Farahmand, som reiser et viktig spørsmål. Svaret bør være rimelig enkelt. Norsk lov åpner for muligheten til å gjennomføre sanksjoner på individnivå, og flere av våre allierte, også i EU, jobber med å innføre sanksjoner mot individer i Revolusjongardens og Basij-militsens ledelse. Bør ikke vi i Norge gjøre det samme? Selvfølgelig bør vi det. Det er gledelig at regjeringen omsider har valgt å følge våre allierte. Det er gledelig

fordi vi skal kunne se oss selv og våre barn i øynene og kunne si: Jo, vi kjempet med dem. For meg handler det om at jeg skal kunne se mine døtre i øynene og si at vi kjemper med våre iranske søstre.

Spørsmålene er grunnleggende enkle. Det dreier seg om et oppriktig ønske om et fritt samfunn, med like muligheter for alle, med like rettigheter for alle, med reell likestilling og med mulighet til å forme egen framtid og skape seg et eget liv – noe så enkelt som å ta egne, selvstendige og opplyste valg. Det handler om å øyne håp om en framtid, en framtid med økonomisk så vel som sosial bærekraft.

Det Iran vi får et blikk inn i på nyhetene nå om dagen, har ingenting av dette. Det kan vi ikke leve med. Det er en usunn og farlig utvikling som påvirker også oss. Det bidrar til mer uro i en ustabil verden. Det påvirker noen områder på kartet der vi helst vil ha mer ro og orden. Det setter negative krefter i sving som påvirker vår hverdag – kanskje ikke i dag, men om litt, og i ganske nær framtid.

Dessuten påvirker det våre barn og unge. Hvilken verden skal de vokse opp i? Mitt ønske, et ønske jeg vil anta alle i denne salen deler, er at de skal vokse opp i et fritt samfunn med sunne verdier. De skal ha like muligheter som alle andre på sin alder, uavhengig av hvem de er, hvem foreldrene er, hvor de bor, om de er født rike eller fattige. Jeg vil at de skal kunne oppleve sosial mobilitet, ta utdanningen de drømmer om og som samfunnet trenger, forelske seg, jobbe og drive verden framover.

Det er dette, akkurat dette, det kjempes for i Iran nå. Og hvem er det som kjemper? Jo, det er studenter og skoleelever som har dannet ryggraden i disse demonstrasjonene. De har nemlig fått oppleve regimets vrede på mange plan. De kjenner frykten ekstra hardt. De trues med utestengelse fra nasjonale prøver. Det vil hindre dem i å kunne ta universitetsutdanning. Gjennomførte nasjonale prøver er nemlig opptakskrav til universitetet. De trues med utestengelse fra skolen. Det vil frata dem framtiden. De vet at morgendagens samfunn bygges på kunnskap og kompetanse. De vet at uten utdanning har de tapt. Det nekter de å godta.

De iranske sikkerhetsstyrkene har gått til angrep på universitetene. Det beviser to ting. Det beviser regimets frykt for kunnskap og en opplyst befolkning, og det beviser viktigheten av kunnskap.

Lærere og professorer er arrestert. Det beviser nøyaktig det samme, hvordan en opplyst befolkning truer regimet fordi de vet at deres verdier og styringssett aldri vil bli akseptert.

Elever og studenter opplever å bli tvunget til å delta i demonstrasjoner til støtte for det iranske regimet. Det er frihetsberøvelse og en trussel mot deres framtid.

Vi lever i en urolig tid. Det sies hver dag mange ganger fra denne talerstolen. I den situasjonen Europa og verden befinner seg nå, bør vi på ingen måte nøle med å være klare i talen mot dem som kjemper mot sunne, demokratiske rettigheter, noe så enkelt som like muligheter, rettferdighet og frihet. De kjemper for sin framtid, og de kjemper for vår framtid.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:18:37]: Jeg vil først takke representanten Farahmand for å reise denne interpellasjonen. Det er en viktig interpellasjon.

Iran har en stolt historie – en historie som Ayatollah Khomeini forsøkte å ødelegge i 1979. Det er representanter som følger dette mye nærmere på kroppen enn meg i denne salen, og det skal jeg respektere, men det er fint at alle engasjerer seg i kampen for Irans frihet.

Jeg har sjelden sett et så sammensveiset politisk Norge, som har gått ut mot et regime som dette, som er gjort denne gangen. Selv har jeg deltatt i aksjoner og holdt appeller for iranske kvinner og den friheten Iran fortjener.

Jeg har noen kommentarer. For noen dager siden skrev Dagbladet at Norge er i ferd med å inngå en skatteavtale med Iran. Den har de sittet i fire år og forhandlet om. Jeg lurer på: Er de helt på jorden? Sitter man med gardinene nede og ikke ser ut av vinduet? Ser man ikke hva som skjer i verden? Man sitter og forhandler om dette – nå har man lagt det på is. Dette måtte man ha protestert mot, og det måtte stå i Dagbladet og VG før man skjønte at dette ikke kunne skje. Jeg begriper ikke at dette er mulig.

Så har jeg lyst til å gå tilbake til 2021. Iran sitter nå i FNs kvinnekommisjon. Norge var et av de landene som kunne ha stemt imot – kanskje stemte de imot. Det vet vi ikke, for de vil ikke si det. Men vi vet at fire vestlige land stemte for. Det er ikke umulig at Norge var et av disse landene. Det hadde vært greit om utenriksministeren kom opp på denne talerstolen og sa om vi stemte for eller imot. Det er ikke sånn at det er så hemmelig at man ikke kan fortelle det til Stortinget. Så hemmelig er det faktisk ikke. Jeg regner med at om utenriksministeren ikke kan si om vi stemte for eller mot, stemte vi for. Det tar jeg som et utgangspunkt.

Så må jeg si at utenriksministeren på denne talerstolen har en veldig teoretisk tilnærming til hvordan man skal forholde seg til Iran. Man viser til hva EU gjør, man viser til hva FN gjør, man viser til hva man har vedtatt. Det er jo helt selvsagt hvordan vi må reagere på det som skjer i Iran. Man trenger ikke å teoretisere det mer. Det er faktisk noe man må gjøre noe med og reagere på, og ikke minst bør utenriksministeren reagere offentlig. Jeg har ikke sett utenriksministeren noe som helst slags sted, men jeg har sett politikere fra alle de andre partiene være ganske klare.

På lørdag er det en stor demonstrasjon her ute. Da regner jeg med at utenriksministeren holder en appell til støtte for kvinnene i Iran.

Seher Aydar (R) [12:21:29]: Jeg vil først takke interpellanten, som tok opp den viktige saken. Det må diskuteres også fra Stortingets talerstol. Det har vært store, brede protester mot regimet i Iran de siste fem ukene etter drapet på Jina Amini. Gjennom flere lover og styresett blir kvinners valg, klær, kropp og liv kontrollert. Kvinnene blir fratatt friheten og livet. Folk blir fratatt friheten og livet. Det er en undertrykkelse som har skapt et folkelig opprør. Med kvinner i front tar folk til gatene mot det autoritære regimet – for «Kvinne, Liv, Frihet!», som de ropte da det var begravelse for Amini i Saqqez. De sa: «jin, jivan, azadi», og de svarte fra Teheran med «zan, zendigi, azadi».

Regimet vil verken at det skal komme fram at folket har reist seg i fellesskap, eller at regimet begår brutale overgrep mot befolkningen. For å begrense det som kommer ut til omverdenen, blir internett stengt, mennesker blir drept, fengslet, torturert og bortført enten av regimet selv eller deres paramilitære grupper. Det styrker behovet for at personer utenfor Iran deler informasjon, men heller ikke de er helt fri fra regimets lange hånd. Iran har lenge brukt agenter og ambassaden aktivt for å kartlegge opposisjonelle og skremme dem bort fra å ytre seg. Det kommer fram i PSTs trusselvurdering fra 2022, der Iran nevnes eksplisitt som autoritær stat som bruker sine etterretningstjenester til å kartlegge og overvåke personer i Norge. Disse landenes myndigheter ønsker at deres politiske motstandere ikke skal føle seg trygge nok til å ytre seg offentlig. Hensikten er å undergrave politisk opposisjon. PST skriver at vissheten om at man kan bli eller blir overvåket på grunn av sitt politiske engasjement, har en truende effekt i seg selv. I tillegg brukes eksplisitte trusler mot den enkelte eller mot gjenværende familie i opprinnelseslandet, altså i dette tilfellet Iran. Det er en fare som norske borgere blir utsatt for.

Irans spionasje må avdekkes og diplomater som står bak det, utvises. Det håper jeg at utenriksministeren vil kommentere, for ytringsfriheten er en viktig kamp. Da Evin-fengslet ble brent – der politiske fanger befinner seg, og som er overfylt – visste vi at det ikke bare var brann i et bygg, men bak de murene befant ytringsfrihets- og frihetsforkjemperne seg.

Når folk roper i gatene og viser videoer og bilder, vet vi at det er kampen om frihet, og det er nettopp den friheten det iranske regimet ønsker å begrense også i Norge. Her håper jeg at vi får et tydelig svar: Hva gjøres for å avdekke og faktisk sette i gang tiltak mot diplomater

som bruker sine posisjoner i Norge for å overvåke norske borgere?

Når Iran spionerer i Norge, når de forsøker å kvele ytringsfriheten – drepe tenåringer, som ville hatt hele livet foran seg, fordi de ville ta friheten, og mammaer, pappaer, single, arbeidere, arbeidsløse, gamle, unge, studenter og fanger – må vi være tydelige på hvor vi står. Det er viktig at denne salen og alle som har vært representanter her, har uttrykt det. Det er også viktig at vi gjør det i praksis, overfor diplomater som befinner seg i Norge.

Ola Elvestuen (V) [12:25:25]: Jeg vil takke representanten Farahmand for å ta opp interpellasjonen og også takke for at vi nå slutter oss til de sanksjonene som EU og andre har innført.

Jeg tror at det er viktig at dette er en start på den reaksjonen som vi må føre, for situasjonen i Iran blir mer og mer brutal. Nå er det de største demonstrasjonene for frihet, for kvinners rettigheter og for demokrati som jeg har sett på mange år. Det er kanskje et svakere regime nå, som er mer bekymret for sin posisjon enn det de har vært tidligere. Men undertrykkelsen og forsøket på å slå ned opptøyene og demonstrasjonene – legitime demonstrasjoner – pågår. Mer enn 240 personer er så langt drept, og mange tusener er fengslet. I tillegg ser vi at iranske våpen brukes av Russland i Ukraina, og til og med at iransk militært personell har vært til stede for å lære opp russere i Russland.

Det jeg tror vi må være forberedt på, er at vi også skal være med på å forsterke sanksjonene framover, for det vil kreve mye mer brutalitet hvis man vil stoppe den frihetstrangen som nå vises i Iran. Det er unge folk som demonstrerer. Det er brede lag av befolkningen. Det er alle geografiske områder og alle etniske grupper som nå demonstrerer for frihet, for kvinners rettigheter og for demokrati. Det må vi støtte opp under. Da gjelder det å forsterke sanksjonene. Det handler om å reagere i Norge når det er nødvendig, for å hindre regimet i å gå etter sine motstandere også her, og det gjelder å handle koordinert ellers for å legge press på presteregimet i Iran.

Det kunne ikke vært en dårligere timing for det vi leste om på søndag, at vi var i ferd med å inngå en skatteavtale med Iran. Jeg forventer at det arbeidet avlyses, og at det legges til side. Nå er vi i en helt annen situasjon. Dette handler om at det iranske folk slåss for sin frihet, for demokrati i Iran, og det er den kampen vi må støtte opp under. Vi må støtte opp under det, ikke bare ut fra at det er riktig her og nå, men ut fra at også vi har en interesse av og vilje til at de som demonstrerer nå, vinner fram i Iran – for å få sin frihet, for å få fram kvinners rettigheter, men også for å etablere et demokrati i Iran. Det er altfor mye på overtid, det burde vært der for lenge siden. Nå må vi støtte dem som slåss.

Michael Tetzschner (H) [12:29:08]: Det er kanskje ikke så originalt å rette en takk til interpellanten, representanten Farahmand, for å ha satt et viktig tema på dagsorden. Jeg vil også legge til en takk for at vi i denne sal kan ha en gjennomtenkt samtale med vår utenriksledelse, representert ved utenriksministeren. For vi er jo enig i situasjonsbeskrivelsen. Vi blir nå for tiden minnet om hvor farlige totalitære regimer egentlig er. Vi ser det hver dag i Europa nå, hvor også Irans regime har sin andel. Slike regimer er altså ikke bare undertrykkende overfor eget folk, men de er også farlige for sine naboer – et styre som ikke er under befolkningens kontroll, men som selv bruker vold for å kontrollere befolkningen. Da er det klart at slike stater ikke på alle punkter kan behandles på linje med andre, jeg vil si normale, stater.

Derfor var også jeg litt forundret over at man var kommet ganske langt i å forhandle en skatteavtale med dette regimet, for etter hva jeg forstår, vil enhver skatteavtale bygge på at man utveksler personopplysninger om de skatteobjektene det er tale om enten å ikke dobbeltbeskatte eller å sikre at betaler skatt i et av landene. Det er jo essensen i enhver skatteavtale. Jeg håper ikke at denne regjeringens iver etter å få inn skatter gjør at man allierer seg med et av de verste regimene i hele FN-panoramaet. Vi kan også minne oss selv om at Iran var blant de fire land – i tillegg til Russland – som stemte imot de 143 landene i FNs generalforsamling som klart fordømte overgrepene og angrepet på Ukraina som brudd på folkeretten. De andre var, ikke overraskende, Nicaragua, Venezuela og Nord-Korea. Der inngår Iran i kjernen av det man kan si er ondskapens akse i vår tid.

Jeg har også lyst til å si, for at dette ikke skal bli misforstått: Vi må skille mellom Iran og dets regime. Vi ser frem til den dagen Iran igjen – dette gamle, flotte kulturfolket – holder seg med en ledelse og en demokratisk forfatning, for det er så mye vi går glipp av i kontakten med det andre Iran, de som ikke styrer, men som nå ytrer seg igjennom demonstrasjoner, noe som også betyr at de utsetter seg for stor personlig risiko.

Jeg vil bruke det siste minuttet til å spørre mer detaljert. Vi har jo ytringsfrihet i Norge, og den bruker vi gjerne. Og vår stortingspresident – ikke den som presiderer nå, men førstepresidenten – brukte Twitter. Det ble naturligvis slått stort opp i mediene at vår førstepresident på grunn av denne Twitter-meldingen hadde utløst en knute på tråden, for å si det forsiktig, slik at Norges ambassadør i Teheran ble innkalt på det man kaller teppet – det er et land som for øvrig er velutstyrt med tepper. Jeg har liksom ikke hørt noe mer, og det er mulig det er litt selvpoptatt når det er på Stortingets vegne, men det er vår nasjonalforsamling med vår fremste tillitsvalgte som altså er blitt gjenstand for at den norske ambassa-

døren blir kalt inn på teppet i Teheran. Jeg vil gjerne spørre utenriksministeren om hvilke posisjoner som ble tatt inn der, og om en tilbakemelding og opplysning til Stortinget om hva som kom ut av den samtalen. Jeg er klar over at vi er dypt uenige, men jeg synes det er av spesiell interesse når vår fremste tillitsmann har vært trukket inn i bruk av slike negative diplomatiske virkemidler som det vi har stått overfor.

Åsmund Aukrust (A) [12:33:56]: Takk til representanten Farahmand for å ha tatt opp et viktig tema og for at vi bruker tid på Stortinget på å diskutere situasjonen i Iran, og takk til utenriksministeren for det jeg synes var et veldig godt og tydelig svar.

Det er dramatiske bilder vi nå er vitne til. Drapet på Mahsa Amini har satt fyr på hele det iranske landet, og igjen er oppmerksomheten rettet mot Irans grove brudd på menneskerettighetene overfor egen befolkning, spesielt de siste fem ukene, men også gjennom veldig mange tiår, og spesielt overfor iranske kvinner.

Det er imponerende å se det store motet som mange kvinner og menn nå viser ved å ta til gatene. De som tar til gatene, skal vite at de har Norges støtte. På samme måte som det er imponerende å se iranske kvinner, er det deprimerende å se hvordan det iranske regimet svarer med mer brutalitet og mer vold. Det fordømmes selvsagt på det kraftigste.

Jeg er glad for veldig tydelig tale fra utenriksministeren i denne salen nå, men også over lang tid, for det er helt rett som bl.a. representanten Hussaini sa, at undertrykkelsen startet ikke for fem uker siden, den har vart gjennom veldig mange tiår.

Jeg synes det er noe litt underlig over den kritikken som kommer fra høyrepartiene i denne saken. Jeg synes vi skal ha debatt om utenrikspolitikk, men vi skal ikke misforstå hverandre med vilje. Situasjonen i Iran er altfor viktig til å prøve å gjøre viktige politiske poeng det ikke er grunnlag for. Det blir vist til at saken ikke er tatt opp. Den er tatt opp en rekke ganger. Den ble tatt opp rett etter drapet, direkte med Irans utenriksminister. Mer direkte tale kan man neppe se for seg.

Representanten Jønnes sa at omsider sluttet Norge seg til sanksjonene. Vi sluttet oss til sanksjonene én time etter at de ble vedtatt i EU. Det ble ikke gjort omsider. Statsministeren var ute med veldig tydelig tale umiddelbart etter at vedtaket var gjort i EU. Det er fint å se at de andre partiene støtter opp om det.

Så ble det vist til et møte statssekretær Thune skal ha hatt i dette hus. Det er feil. Statssekretæren hadde ikke et møte i dette hus. Det hadde derimot utenrikskomiteen. Der var det representanter fra alle de forskjellige politiske partiene, og jeg tror både representanten Elvenes og representanten Tybring-Gjedde kan skrive

under på at det var et spesielt møte, og at det ble framført veldig tydelig tale. Dette gjaldt også da utenriksministeren var komiteens leder i forrige periode og man hadde et tilsvarende møte, hvor det ble tydelig framført hva Norge mente.

Så ble det også vist til en skatteavtale. Den er stilt i bero av denne regjeringen. Det var den forrige regjeringen som gjennom mange år forhandlet fram denne skatteavtalen. Statsrådene Siv Jensen og Jan Tore Sanner var de to finansministrene som forhandlet fram denne skatteavtalen, som denne regjeringen nå har valgt å stille i bero.

Det er mange i Norge som nå opplever dette på kroppen. Det er mange i Norge som opplever å ha mistet noen av sine nærmeste, eller som hver eneste dag er redd for noen de er glad i. For dem er jo ikke dette en ny situasjon, det er en situasjon som kan ha vart gjennom mange år.

Det er ingen ord som vi kan si til dem som har mistet noen av dem som står dem nærmest, som kan få dem til å føle seg bedre. Men de skal vite at vi er veldig mange som tenker på dem. De er her i Norge, og de er trygge, og de skal være en del av det store norske fellesskapet. Og i det norske fellesskapet tar vi vare på hverandre når man trenger det som mest. Persiske og kurdiske kvinner skal vite at vi står sammen med dem, og at vi fra Arbeiderpartiets side er stolte av at vi har mange av dem i våre egne rekker. De har deltatt på en rekke møter med kvinneaktivister fra Iran og kommer til å fortsette å gjøre det. De skal vite at hos Arbeiderpartiet har de alltid en åpen dør, og vi har deltatt på en rekke demonstrasjoner. Jeg ser fram til å delta på den demonstrasjonen som skal være nå førstkommende lørdag.

Den 9. april 1941 holdt Johan Nygaardsvold en tale til det norske folk som skulle gi dem trøst. Da sa han at ingen undertrykkelse av et frihetselskende folk vil vare evig. I dag kan vi si det samme igjen: Ingen undertrykkelse vil vare evig. Iranske kvinner vil få sin frihet.

Mahmoud Farahmand (H) [12:38:46]: Jeg vil starte med å takke alle som har bidratt i denne debatten med gode poenger og tanker. Jeg vil takke for alle som har tatt seg tid midt i arbeidsdagen til å komme hit og høre på debatten. Det viser styrken i demokratiet vårt. Det viser også viktigheten av et demokrati.

Som representanten Elvestuen var inne på, handler dette om så mye mer enn en kamp for kvinners rettigheter. Det er en viktig sak, men det handler om demokrati i Iran. Som et demokratisk land tilhørende en demokratisk allianse er vi pliktig, mener jeg, til å støtte de demokratisøkende og -elskende befolkningene i verden.

Jeg vil avslutte med noen vers av det diktet som ser ut til å ha blitt symbolet for denne runden med revolusjon og demonstrasjoner i Iran:

For å endre korrumperte sinn,

for alle de tapte smil,
for påtvunget paradisi,
for alle de tomme slagordene,
for våre søstre,
for et ønske om et normalt liv.

For egen regning vil jeg legge til: for et ønske om et velfungerende demokrati. Takk.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:40:15]:

Jeg vil takke alle som har deltatt i denne brede diskusjonen om norsk politikk, og om hvordan vi kan gjøre mer for å stå side ved side, skulder ved skulder, med de iranske kvinnene som nå kjemper for frihet i Iran. Jeg skal bare kommentere noen forhold som har vært oppe.

Skatteavtalen ble stilt i bero lenge før den kom i media, og den har da vært forhandlet i fire år.

Så ble det sagt av Tybring-Gjedde at jeg forholdt meg teoretisk til sanksjonene. Men som utenriksminister må jeg forholde meg til lover og regler om sanksjoner. Jeg kan ikke ut fra mitt følelsesmessige engasjement innføre sanksjoner. Jeg må forholde meg til sanksjonsloven, og det innebærer at man kan slutte seg til multilaterale innførte sanksjoner, som EUs.

Det ble også sagt at vi var sene sist. For to dager siden sa vi at vi skulle innføre sanksjoner, én time etter EU. Nå kom EU med nye sanksjoner mot Iran kl. 11.14 i dag, den 20. oktober, etter at iranske droner ble levert til Russland. Det melder nyhetsbyrået Reuters. Vi har ikke fått noen formelle papirer på det, men jeg kan allerede nå si at vi kommer til å slutte oss til de sanksjonene. Det er viktig at vi gjør det.

Når det gjelder kvinnekonvensjonen, var den avstemningen før jeg ble utenriksminister, da den forrige regjeringa satt. Det er også sånn at vi ikke har offentlighet om hvem vi stemmer på i disse sammenhengene, men jeg har heller ikke kunnskap om det, siden jeg ikke satt som utenriksminister da dette ble vedtatt.

Så er det heller ikke slik at opplysningsplikten innebærer at man skal opplyse om hva andre lands ambassader sier på møter med Utenriksdepartementet. Men det er klart at vi er opptatt av å formidle det som er norsk syn, gi støtte til dem som nå demonstrerer, og opptre sammen med andre. Det er også et tema når jeg skal møte flere kvinnelige utenriksministre på et møte nå kl. 14.

Tusen takk, det var inspirerende å snakke til så mange som sitter og hører på stortingsdebatten i dag. Det vitner om et stort engasjement i vårt land.

Presidenten [12:42:18]: Interpellasjonsdebatten er dermed avsluttet.

Sak nr. 5 [12:42:35]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo og Ola Elvestuen om mer nordisk forsvarssamarbeid (Innst. 23 S (2022–2023), jf. Dokument 8:258 S (2021–2022))

Presidenten [12:42:57]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ingjerd Schou (H) [12:43:24] (ordfører for saken): Vi befinner oss i en tid da sikkerhets- og forsvarspolitikken har fått en framtrædende plass i norsk politisk debatt. Det er fortjent, det er nødvendig, og det er helt naturlig. Krigen i Ukraina har satt i gang omfattende endringer i Europa. De fleste land ruster opp sine nasjonale kapasiteter. Forsvarsbudsjetter som i mange år ble neglisjert, blir nå økt, og oppmerksomheten om nye trusler øker.

Den aller viktigste endringen sett med norske øyne er Sveriges og Finlands søknader om NATO-medlemskap. Det var en ære å få stemme fram norsk tilslutning til disse søknadene tidligere i år. Det er ingen tvil om at svensk og finsk NATO-medlemskap vil innebære endringer for Norges del i alliansen. Vi får to av våre absolutt nærmeste samarbeidsland inn i vårt viktigste sikkerhetsforbund. Det tette og utstrakte samarbeidet vi har med Sverige og Finland, vil nå få utøvelse i en ny organisasjon. Dette gir store muligheter, og vi skal gripe dem.

Representantforslaget vi har til debatt i dag, etter spørre flere tiltak som angår dette nordiske forsvarssamarbeidet. Forslagene angår spørsmål som felles forsvarsoperasjonelle planer, samarbeid om materiellanskaffelser og samordning av systemer for utdanning og trening. Forslagene presenterer viktige områder for nordisk samarbeid. Samtidig må det understrekes at dette samarbeidet allerede i dag er svært tett og omfattende.

Siden etableringen i 2009 har Nordic Defence Cooperation, NORDEFCO, utgjort rammene for det nordiske forsvarssamarbeidet. NORDEFCO har som hovedmål å bevare og videreutvikle landenes militære kapabiliteter og operative evne gjennom et kostnadsfritt samarbeid. NORDEFCO har bidratt til mer samarbeid på tvers av landegrensene og mer samøving.

Jeg deler forslagsstillernes syn på at et finsk og svensk NATO-medlemskap i enda større grad muliggjør

tettere forsvarssamarbeid, men søknadsprosessene er ikke avsluttet. Forsvarsdepartementet og Forsvaret opplyser også om at de har satt i gang et arbeid for å vurdere de militærstrategiske og operative konsekvensene av finsk og svensk medlemskap. Vi avventer selvfølgelig regjeringens konklusjoner på dette viktige feltet.

Nordisk samarbeid er viktig, men Norge må også styrke sitt eget forsvar. Norsk forsvarsevne må styrkes som en selvstendig evne, som del av et samlet nordisk NATO-felleskap, og samtidig gi handlefrihet til økt sikkerhetspolitisk samarbeid på tvers av landegrensene.

Med utgangspunkt i et styrket norsk forsvar skal vi forfølge nye muligheter for nordisk samarbeid innenfor NATO. For vår sikkerhet og trygghet er denne alliansen uunnværlig.

Nils-Ole Foshaug (A) [12:46:54]: Den 16. juni sa Stortinget ja til finsk og svensk NATO-medlemskap som et av de første landene i alliansen, og fra denne talerstol ble det uttrykt optimisme og muligheter for et nytt nordisk samarbeid innenfor rammen av NATO. I aviser, på radio, tv og ulike digitale flater ble de ulike mulighetene lansert og diskutert – av politikere, forsvarsansatte og forsvarsinteresserte.

La det ikke være tvil: Når Finland og Sverige blir medlemmer i NATO, vil det føre til en ny epoke i den nordiske forsvars- og sikkerhetspolitikken, og det vil gi rom for et styrket forsvarssamarbeid. Når det nå går mot medlemskap for våre naboland, og vi diskuterer nye muligheter i samarbeidet, er det to aspekter jeg likevel ønsker å trekke fram. Det første er artikkel 3 i Atlanterhavspakten. Den omhandler vår egen evne til å opprettholde og utvikle vårt individuelle forsvar til å motstå væpnet angrep. Norge må derfor fortsette arbeidet med å styrke egen forsvarsevne og opprettholde et balansert forsvar. Det andre jeg ønsker å trekke fram, er at fellesoperasjonelle planer for Norden fortsatt vil ivaretas i NATO-prosesser. NATO er og består av et kollektivt forsvar med alle medlemslandene.

Venstres iver etter å starte arbeidet med mer nordisk forsvarssamarbeid er beundringsverdig, men det er for tidlig å vedta detaljerte føringer om det framtidige samarbeidet i Norden på nåværende tidspunkt. Jeg vil imidlertid understreke at vi har en solid grunnmur å bygge på, NORDEFCO-samarbeidet, som har blitt stadig sterkere de siste tiårene. Hvordan samarbeidet skal se ut, må vi gi oss selv, Sverige og Finland tid til å vurdere. At landene har ulikt strategisk utsyn i dag, er naturlig. Norge ser mot nord, mens Sverige og Finland ser mot Østersjøen og Baltikum. Dette bærer med seg en rekke muligheter, men før vi konkluderer hvordan innretningen til et styrket samarbeid skal være, trenger vi grundige prosesser i Norge, hos våre nordiske naboer og i NATO. For-

svarskommisjonen har, etter at søknaden fra Finland og Sverige ble levert, fått en ny dimensjon i sitt arbeid, og jeg ser fram til å lese kommisjonens anbefaling i mai neste år.

Forsvarsminister Gram har opplyst utenriks- og forsvarskomiteen om at arbeidet for å kartlegge mulighetsrommet er igangsatt, og på lørdag kunne man lese bl.a. på Forsvarets forum sine sider at de nordiske forsvarssjefene allerede arbeider med en plan for hvordan et fellesnordisk NATO-forsvar kan se ut. Det ble framhevet at de nordiske forsvarssjefene var enige om ett felles råd til politikerne, og det ble skissert en anbefaling om å gå langt i å integrere Norden som et forsvar i NATO.

Da vi sa ja til Finland og Sverige i juni, var det mot stemmene til partiet Rødt. Rødt ønsket ikke at våre naboland skulle få tilslutte seg alliansen etter at de hadde hatt en demokratisk avgjørelse i sine parlamenter om å søke medlemskap. Når Venstre nå fremmer sju ulike forslag om nordisk forsvarssamarbeid, støtter Rødt fem av forslagene, men ikke de to som nevner NATO. Rødt og Venstres enighet i de fem forslagene er på en måte fascinerende: Der Venstre setter det nordiske samarbeidet inn i en NATO-kontekst, kan det virke som om Rødt lever i den villfarelsen at en tror at et nordisk forsvarssamarbeid skal erstatte vårt medlemskap i NATO.

Arbeiderpartiet støtter intensjonen fra Venstre om mer nordisk forsvarssamarbeid, men det er for tidlig å gjøre vedtak på nåværende tidspunkt. Forsvarskommisjonen, nytt fagmilitært råd og en ny langtidsplan for Forsvaret vil alle ta høyde for at Finland og Sverige vil bli NATO-medlemmer. Diskusjonen framover må være nysansert og faglig. Vi vil ha ulike prioriteringer og interesser i enkelte spørsmål, og det vil være påkrevd å finne løsninger som ivaretar hele spekteret av oppgaver som det nasjonale forsvarer skal løse, både nasjonalt, internasjonalt og i NATO. Uavhengig av hva som blir detaljene, er jeg overbevist om at et styrket samarbeid vil være bra for tryggheten til Norge, Norden og NATO.

Bengt Fasteraune (Sp) [12:51:50]: Bakgrunnen for forslaget fra Venstre er at Sverige og Finland har levert sine NATO-søknader. Konsekvensen av forslagene vil etter min oppfatning nærmest være en start på en etablering av et felles nordisk forsvar. Det er særdeles viktig å påpeke at Forsvarsdepartementet allerede har igangsatt et arbeid for å kartlegge mulighetsrommet knyttet til sikkerhetspolitiske, militærstrategiske og operative konsekvenser, forsvarsplanlegging og kapabilitetssamarbeid, utdanningssamarbeid og materiell- og industri-samarbeid. Dette arbeidet er svært viktig og vil gi rammene for videre strategisk tenkning. Finsk og svensk medlemskap i NATO vil bli begynnelsen på en ny epoke i norsk sikkerhetspolitikk.

Jeg vil likevel poengtere at NATO består av et kollektivt forsvar med alle medlemsland, også etter innlemmelse av Sverige og Finland. Det er viktig å påpeke at fellesoperasjonelle planer for Norden fortsatt vil ivaretas i NATO-prosesser etter at Sverige og Finland formelt blir medlemmer av alliansen. Like fullt vil svensk og finsk medlemskap gi rom for et styrket forsvarssamarbeid mellom de nordiske land. Det er svært viktig at det gjøres innenfor rammen av vårt medlemskap i NATO og ikke som separate prosesser mellom de nordiske landene.

Angrepet på Ukraina i februar representerer starten på en ny tid i Europa og en varig endring av våre sikkerhetspolitiske omgivelser. Sikkerhetssituasjonen i Europa har vidtrekkende konsekvenser for hvordan vi tenker sikkerhetspolitikk, og for hvordan vi tenker forsvar i tiden framover. I møte med denne utviklingen er det viktig at Norge ikke står alene i nord. Sammen med våre allierte i NATO må vi jobbe for å skape en felles situasjonsforståelse, spesielt i nordområdene. Samtidig skal vi utdype og videreutvikle det nordiske samarbeidet.

Det er derfor gledelig at våre to naboland Sverige og Finland har søkt om medlemskap i NATO. For Norge vil et finsk og svensk NATO-medlemskap i enda større grad enn i dag muliggjøre et tett forsvarssamarbeid. Med NATO-medlemskap for disse to landene vil de samlede kapasitetene i Norden, særlig innen hæren og luftvåpenet, bli store, og det lover godt for alliansens styrke i vårt område.

Veien videre for nordisk samarbeid skal omfattes av NATO-prosesser. Samtidig vil det forsvars- og sikkerhetspolitiske arbeidet bygge videre på eksisterende bilateralt, trilateralt og flernasjonalt samarbeid i rammen av NORDEFCO-samarbeidet, som siden det ble etablert i 2009 har utgjort rammen for det nordiske forsvarssamarbeidet og bidratt positivt til vår felles sikkerhet. Dette arbeidet skal ikke stoppe opp, men videreutvikles.

Arbeidet med å kartlegge mulighetsrommet i det nordiske forsvarssamarbeidet er allerede igangsatt. Det ligger mye potensial i et tett nordisk samarbeid, og spesielt innen forsvarsplanlegging. Det samme gjelder planene for kommando og kontroll, styrkeplanlegging og ikke minst at et svensk og finsk NATO-medlemskap muliggjør et langt tettere samarbeid på det praktiske plan.

Likevel er det viktig at Norge fortsetter å styrke eget forsvar og opprettholde et balansert forsvar tuftet på kapasiteter i alle forsvarsgrener. Norsk forsvarsevne skal ikke gå på bekostning av et samlet nordisk NATO-felleskap, men heller gi handelfrihet til økt sikkerhetspolitisk samarbeid på tvers av landegrenser. For Norge betyr dette at vi må fortsette å bygge et sterkt nasjonalt forsvar, et forsvar som er til stede over hele landet, og er moderne og kan reagere raskt.

Venstre har en målsetting om å få på plass et felles nordisk forsvar for å få råd til å anskaffe neste genera-

sjons våpensystemer, spesialisere seg på å løse oppgaver, rekruttere personell på tvers av landegrenser og skape større integrerte fagmiljøer. De beskriver selv at hensikten er å unngå at forsvarsbudsjettet skal spise opp stadig mer av det som ellers kan investeres i å løse klimakrisen og gi folk flere muligheter i hverdagen – besynderlig i dagens situasjon. Det er en meget farlig utvikling, som er med på å undergrave et sterkt nasjonalt forsvar.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:56:54]: Jeg vil innledningsvis advare mot at man skal etablere egne forsvarsstrukturer. Da komiteen besøkte NATO i Brussel for noen måneder siden, var det Jens Stoltenbergs viktigste budskap – at vi ikke måtte ha noen kopierende strukturer i EU, som Frankrike kanskje har ønsket. Derfor er det veldig viktig at vi i Norden heller ikke prøver å finne på noe som skal være våre egne strukturer ut fra vår beliggenhet. Jeg starter med det.

Ved NATOs SHAPE, hvor militærplanleggingen foregår, jobber det hundrevis av mennesker som planlegger eventuelle utfordringer, kriger og kriser som kan dukke opp. Da blir det litt underlig at man her sitter og diskuterer hvordan vi i Norden skal gjøre omtrent det samme. Da snakker jeg om noe som er utover det som ligger i NORDEFCO fra 2009. Der har vi utveksling av kommunikasjon og slikt, som taktisk flytransportstøtte, internasjonale operasjoner, øvelser, kommunikasjon mellom hovedsteder og utveksling av luftromsinformasjon. Jeg ser ikke helt hvordan vi skal utvide det i særlig grad. Dette er innenfor det som er akseptabelt, men om vi skal utvide det, kommer vi til å konkurrere med NATOs ansvar.

Videre er jeg redd det blir en sovepute. Det kan bli en tendens til at vi kan skylde på naboen istedenfor å styrke vårt eget forsvar. Peker vi på f.eks. Finland, har de opprettholdt sitt forsvar. Målet må jo være å kunne kopiere det fantastiske forsvaret som Finland har, med 130 000 soldater klare til å kjempe, og som kan mobilisere én million i sin beredskap og sitt totalforsvar. Jeg skulle likt å se at det skjedde i Norge, men vi prøver å komme opp på et høyere nivå. Derfor skal vi ikke peke på andre land som skal erstatte det vi burde gjort selv.

Men vi kan ha en felles røst innad i NATO. Det kan kanskje være smart. Vi har relativt felles historie, felles kultur og felles måte å tenke på. Det kan være en idé at man har slike møter i forkant av NATOs toppmøter, slik at man koordinerer inn mot det hvis man har noen felles synspunkter. Men vi må overlate det til det transatlantiske råd og til militærkomiteen i SHAPE, der forsvarssjefene sitter. De skal også koordinere, og de har de utøvende rollene. Det sitter også to råd under forsvarssjefene, som også planlegger for eventualiteter og ulike konflikter og tenker gjennom hva som kan skje.

De sitter også nå og planlegger – med amerikansk og britisk ekspertise – hva som kan skje i Ukraina. Et felles nordisk innspill der er egentlig fåfengt. Vi er helt avhengig av NATO og av å stå sammen i NATO med 32 nasjoner. Vi kan ikke, som fem nasjoner, tro at vi skal være en erstatning for noe som helst, men vi kan ha et samarbeid innenfor rammen av NORDEFCO. Det er bra, og det kan sikkert utvides på få områder, men vi må forholde oss til NATO og NATOs planlegging. Det er der vi må legge all styrke – som alle andre land gjør.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Marie Sneve Martinussen (R) [13:00:26]: Først vil jeg berømme Venstre for å ha stilt et godt representantforslag. Det dreier seg om umiddelbart å styrke det nordiske forsvarssamarbeidet når det gjelder operasjonell planlegging, materiellanskaffelser, nordområdene, øving og en del andre ting. Det støtter Rødt, og det har vi tatt til orde for lenge. Derfor får også flesteparten av Venstres konkrete forslag støtte fra Rødt, selv om vi er uenig i bakgrunnen og beveggrunnen for dem. Sånn er faktisk politikken. Men at Norge, Sverige og Finland skal stå last og brast med hverandre, det er vi enige om, og det er det som er kjernen i saken.

Så hvorfor skal Stortinget i det hele tatt involvere seg nå og ikke lene seg tilbake og vente til Sverige og Finland er tatt opp i NATO? Prosessen med Sveriges og Finlands søknader har dessverre vist at de ikke kunne regne med å bli medlemmer i løpet av uker, som de opprinnelig ble forespeilet. Tyrkia har benyttet anledningen til å fremme sin egen autoritære agenda, og de har fått Sverige og Finland til å underskrive en avtale hvor de bl.a. forplikter seg til å utlevere mennesker som har rømt fra Erdoğan's regime. Men så er ikke Tyrkia fornøyd med hvordan Sverige og Finland har fulgt opp disse innrømmelsene, og fortsetter å fremme stadig skiftende og aggressive krav. Det er ingenting som tyder på at Tyrkia kommer til å gi avkall på den anledningen som NATO gir dem til utpressing, selv etter at Sverige og Finland har blitt fullverdige medlemmer av alliansen.

Jeg vil minne om at Tyrkia i sin tid har forsøkt å blokkere NATOs forsvarsplan for Norge, selv om Norge har vært medlem lenger enn Tyrkia. Og siden iverksetting av NATOs artikkel 5 om kollektivt forsvar også krever enstemmighet i NATO-rådet, kan det også bli en anledning for Tyrkia til å kreve at vi eller våre naboland går på akkord med våre prinsipper.

Derfor haster det å samkjøre det nordiske forsvaret. Derfor haster det også å få avklart den sikkerhetsgarantien som Norge ga til Sverige og Finland den 16. mai i år – uten at de per i dag er medlemmer av NATO.

Vi foreslår derfor at Stortinget skal be regjeringen redegjøre for hvordan Norges nåværende forpliktelse til å forsvare Sverige og Finland er operasjonalisert og fulgt opp i forsvarsplanleggingen. Dette må klart gjøres i en form og i en utstrekning som ikke røper informasjon som påvirker våre lands sikkerhet.

Vi foreslår også at regjeringen bør fjerne vilkåret før de blir NATO-medlemmer i Norges selvstendige sikkerhetsgaranti, slik at den ikke bortfaller når Sverige og Finland blir medlemmer av NATO.

Med det tar jeg opp Rødts forslag til saken.

Presidenten [13:03:12]: Då har representanten Marie Sneve Martinussen teke opp dei forslaga ho refererte til.

Ola Elvestuen (V) [13:03:31]: Det russiske angrepet på Ukraina har endret hele sikkerhetssituasjonen i Europa og i verden. Det som kanskje er det mest epokegjørende, er at Vesten, demokratiene, reagerte på det russiske angrepet og nå støtter opp under Ukraina. Vi må fortsette den støtten – både med våpen, med militært utstyr, med økonomisk støtte – og forsterke sanksjonene. Den andre store endringen i Norden er at Sverige og Finland nå søkte om medlemskap i NATO. Den historiske betydningen av dette er det vanskelig å overvurdere. Det er egentlig bare å se på kartet hvilken betydning det har å få Sverige og Finland inn i NATO, også for styrken til NATO i Norden og i nord. Det nordiske forsvarssamarbeidet er godt og bør nå selvfølgelig utvikles videre – det skal utvikles videre. Det er et godt grunnlag i NORDEFCO. At Sverige og Finland nå går inn i NATO, gjør at vi får et enda sterkere samarbeid.

Det kan godt hende dette forslaget fra Venstre ikke er skrevet presist nok. I noen av innleggene omtales det som om dette forslaget er å si at vi skal unngå satsing på det norske forsvaret. Det er slett ikke det som er hensikten, og det er i hvert fall ikke at vi nå skal ha et nordisk samarbeid som skal være noe på siden av NATO. Tvert imot må det nordiske samarbeidet bygge opp under de behovene som er i NATO, sånn at NATO blir enda sterkere og man får et enda sterkere felles forsvar. Alle disse landene kommer til å måtte øke sine forsvarsutgifter. Det gjelder også Norge, men målet er at vi får mest mulig ut av de investeringene og den satsingen vi gjør, i et samarbeid med Finland og Sverige og ellers i Norden.

Det vi har gjort, er å peke på noen konkrete områder hvor vi mener at dette kan gjøres: med felles forsvarsoperasjonelle planer, økt felles materiellanskaffelse, en fellesoperativ nordisk luft- og landstyrke, felles nordisk samarbeid med nyanskaffelser, redusere antall hovedvåpensystemer som brukes i Norden, ta initiativ til en utredning av et felles nordisk utdannings- og trenings-system for militært personell og en samordning og de-

ling av nordiske skyte- og øvingsfelt, og med en nordisk utstasjonerbar styrke som en del av NATOs utrykningsstyrke.

Jeg vil gjerne takke statsråden for hans utdypende svar på alle disse forslagene, som også viser at det på flere av de områdene pågår et arbeid i dag. Dette er felles interesser og felles samarbeid og målsettinger som disse landene allerede har, så vi er fornøyd med hvordan framdriften er.

Det som nok er viktig for Venstre å vise – og det viser vi også med dette forslaget – er at vi mener vi kan gå langt i det nordiske samarbeidet, at det ikke er noen trussel mot det ansvaret vi har som enkeltland, eller at det på noen som helst måte skal gå på bekostning av det norske forsvarssamarbeidet, innsatsen for det norske forsvaret, og at det heller ikke er noe som handler om å bygge opp noe på siden av den strukturen vi har i NATO. Tvert imot vil et nordisk forsvarssamarbeid være en styrke også for NATO. Det handler bare om hvordan vi gjør det, og hvordan vi utformer dette samarbeidet. Det er jeg helt sikker på at vi kommer til å utvikle i årene framover.

Dette forslaget ble lagt inn i vår. Etter at det ble lagt inn på Stortinget, har også Stortinget sluttet seg til at Sverige og Finland skal bli medlem av NATO. Nå er det en prosess for at det skal slutføres, slik at de blir medlemmer. Jeg er sikker på at de blir medlemmer. Uansett kan vi nå starte arbeidet med det samarbeidet – utviklingen og utarbeidelsen av det samarbeidet – for årene framover.

Jeg tar opp Venstres forslag.

Presidenten [13:08:19]: Då har representanten Ola Elvestuen teke opp dei forslaga han refererte til.

Statsråd Bjørn Arild Gram [13:08:34]: Svensk og finsk NATO-medlemskap vil innlede en ny epoke i nordisk sikkerhetspolitikk. Det vil bety at Norge vil være i et forpliktende forsvarssamarbeid med våre to naboer. Vi vil være knyttet sammen gjennom en gjensidig sikkerhetsgaranti. Det betyr at vi i framtidig planlegging og forsvarstenkning kan legge til grunn at vi nå vil samarbeide med Finland og Sverige om gjensidig militær støtte i krise og krig innenfor NATO.

Representanter fra Rødt og SV behøver ikke å bekymre seg for Norges framtidige forpliktelser overfor Finland og Sverige etter at de blir medlemmer av NATO, ettersom de da vil være omfattet av NATOs kollektive sikkerhetsgaranti. Norge vil dermed være forpliktet til å bistå våre to nye nordiske allierte sammen med et sterkt fellesskap av andre demokratiske vestlige land.

Med Sverige og Finland som NATO-medlemmer vil nye muligheter oppstå. Den sikkerhetspolitiske dialogen med Finland og Sverige vil bli viktigere. Vi har erfart

under krigen i Ukraina at tett nordisk dialog om den sikkerhetspolitiske utviklingen er veldig verdifull. Vi vil vurdere tettere samarbeid på en rekke områder. Vi vil kunne samarbeide på en annen måte enn tidligere, med tanke på situasjonsforståelse. Ikke minst vil planleggingen for gjensidig støtte i krise og krig bli tettere, mer forpliktende og mer helhetlig.

Sverige og Finland har lignende totalforsvarsordninger som oss, og det vil trolig være et godt grunnlag for et mulig felles samarbeid om sivil beredskap. Forsyningslinjene fra Norge inn i Finland og Sverige vil være viktige for de nye landene i forbindelse med alliert forsterkning. Betydningen av evne til alliert mottak i Norge vil ventelig øke.

Vi starter ikke på bar bakke, slik flere har vært inne på. Vi har hatt et nært forsvarssamarbeid i Norden over tid. Særlig har forsvarssamarbeidet blitt tettere gjennom NORDEFCO. Våre militære styrker har øvd og trent sammen på land, til havs og i luften. Vi har gjennomgått planverk og lært av hverandre.

Norge har som formannskapsland i NORDEFCO i år initiert arbeid med å utrede rammene for nordisk forsvarssamarbeid etter at Finland og Sverige blir medlemmer av NATO. Dette er arbeid som foregår på både politisk og militært nivå. Vi har trilaterale avtaler om operasjonsplanlegging i nord med Sverige og Finland og i sør med Sverige og Danmark. Disse avtalene skal videreutvikles i rammen av NATO og supplere det overordnede NATO-planverket som vil etableres for våre nærområder med Finland og Sverige som medlemmer.

Vi må dessuten heller ikke glemme at det eksisterer viktige bi- og flernasjonale samarbeid utenfor nordisk ramme, som også vil få økt verdi med Finland og Sverige i NATO.

Regjeringen har satt i gang arbeid for å kartlegge mulighetsrommet i det nordiske forsvarssamarbeidet. Internt i Forsvarsdepartementet utredes det allerede vurderinger knyttet til sikkerhetspolitiske konsekvenser, forsvarsplanlegging, kapabilitetssamarbeid, utdanningssamarbeid og materiell- og industrisamarbeid. Vi vil også se på sivilmilitært samarbeid og totalforsvar.

Det er også satt i gang et arbeid som vurderer de militærstrategiske operative konsekvenser for Norge og Forsvaret. Hensikten med dette arbeidet er å danne grunnlag for nasjonale posisjoner inn mot prosesser i NATO og i møter med våre framtidige nordiske allierte.

Blant de initiativ vi har tatt, vil jeg også nevne den store øvelsen Cold Response, som Norge er vertskap for annethvert år – neste gang i 2024. Vi har tatt initiativ til å utvikle denne øvelsen til en Nordic Response, for å bygge sammen det nordiske forsvarssamarbeidet og teste ut løsninger for samhandling, håndtering, forsterkning og samvirke med allierte i en videre nordisk kontekst.

Avslutningsvis vil jeg legge til følgende: Jeg er enig med flertallet i innstillingen fra komiteen, som ønsker at Norge skal styrke nasjonal forsvarsevne og opprettholde et balansert forsvar basert på egne kapasiteter i alle forsvarsgrener. Vi ser en rekke muligheter i et styrket og utvidet nordisk forsvarssamarbeid.

Jeg mener også at vi skal kunne tenke noe utenom boksen, for å bruke det uttrykket, være ambisiøse og virkelig se etter nye løsninger som bringer både økt forsvarsevne og rasjonelle og effektive løsninger framover i en nordisk kontekst.

Samtidig er det nødvendig å understreke at nasjonale interesser og prioriteringer vil være førende også etter at Sverige og Finland blir medlemmer. Vi må ikke glemme at vi fortsatt vil være selvstendige stater, med behov for separate væpnede styrker for å ivareta nasjonale oppgaver og hevde suverenitet.

Presidenten [13:13:04]: Det vert replikkordskifte.

Hårek Elvenes (H) [13:13:17]: Til tross for Finlands og Sveriges sannsynlige NATO-medlemskap vil nok de tre nordiske landene aldri få 100 pst. strategisk sammenfallende interesser. Det området som kanskje er vanskeligst å få det på, er innenfor materiell- og felles våpenanskaffelser. Europeisk forsvarsindustri er veldig proteksjonistisk. Den er bundet opp til den nasjonale forsvars- og sikkerhetspolitikken, og det ser vi også i Norden. Utenriks- og forsvarskomiteen var på besøk i Sverige for noen måneder siden, og da ble vi minnet på – på en litt sånn spøkefull måte – at svenskene fortsatt var såre fordi Norge hadde hevet Archer-kjøpet, altså kjøpet av svensk artilleri. Nå har vi et felles materiellanskaffelsesprogram gående om kjøp av nye uniformer. Mitt korte spørsmål til ministeren er: Er det nå nye, aktuelle felles materiellprosjekter som har fått et puff eller blitt løftet høyere på agendaen med disse to landenes NATO-søknader?

Statsråd Bjørn Arild Gram [13:14:25]: Det er interessante refleksjoner som representanten Elvenes tar opp her. Det er riktig at det er både muligheter og utfordringer i arbeidet videre. Jeg kan ikke nå løfte fram konkrete nye materiellsamarbeidsprosjekter. I den situasjonen vi har stått i de siste månedene, har det gått utrolig fort i utviklingen i beslutningsprosessene i Sverige og Finland til man fikk søknadene. Så vi må komme tilbake til hva som kan ligge av muligheter i dette. Det jeg vet, er at det er forsterket dialog på materielldirektørnivå, altså de sentrale aktørene i de nordiske landene som går igjennom og vurderer hva slags muligheter som kan ligge der framover. Men det er viktig at skal vi få til et godt samarbeid, må vi komme i gang tidlig med det, når vi tenker på nye kapasiteter framover.

Hårek Elvenes (H) [13:15:32]: Et helt annet spørsmål: Jeg hørte noen tanker som ble luftet – jeg husker ikke av hvem, men jeg tror ikke det var ministeren, det ville overraske meg – om at når man skulle regne NATO-landenes forsvarsbudsjetter i forhold til BNP, kunne det være aktuelt å se på den nordiske innsatsen samlet. Er det i det hele tatt en realistisk tanke at man skal regne BNP-andelen fra de nordiske forsvarsbudsjettene samlet og ikke land for land? Hvordan ser ministeren på det?

Statsråd Bjørn Arild Gram [13:16:06]: Jeg er ikke kjent med det konkrete oppspillet som kan ha kommet om det. Det er klart at 2-prosentmålet er satt som en politisk ambisjon, en ambisjon i det allierte samarbeidet, for å løfte fram en nødvendig økt satsing på de enkelte lands forsvar, forsvarsbudsjett og for å sikre en god byrdefordeling mellom medlemslandene i NATO. Å finne nye måter å regne på ville sann sett ikke forandre realitetene og det som er poenget med den tilnærmingen, nemlig å sikre at vi har en styrket forsvarsevne gjennom å bruke de nødvendige ressursene til å utvikle våre ulike forsvarskapasiteter.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:17:14]: Jeg tenkte jeg skulle utfordre ministeren noe. I går under spontanspørretimen spurte jeg om maritim helikopterkapasitet og fikk beskjed om at vi ikke ville bruke den kapasiteten som allerede er her, men at de så på noen andre løsninger en eller annen gang inn i fremtiden. Så er det blitt kjent for meg at Danmark – altså angående et nordisk samarbeid med Danmark – sannsynligvis har maritime helikoptre tilgjengelig for leie. Så da, siden vi har denne ånden av nordisk forbrødring, lurte jeg på om ministeren kunne fortelle om hvorvidt det er samtaler med Danmark, og eventuelt hvor langt unna man er en mulig leie av helikoptre fra Danmark.

Statsråd Bjørn Arild Gram [13:18:05]: Det er riktig at vi nå undersøker med nære allierte om vi har mulighet til i første omgang å få en midlertidig løsning på maritim helikopterkapasitet. Danmark er et av de landene vi snakker med i den forbindelse. Deler av den dialogen har også handlet om hvordan vi kan sikre det ansett miljøet som er knyttet til de maritime helikoptrene våre, bl.a. gjennom å se på ulike utvekslingsavtaler og samarbeid for å sikre at det er arbeidsoppgaver som gjør at vi kan ta vare på viktig kompetanse.

Jeg må få komme tilbake til konkrete svar på om det er mulig faktisk å få tak i operativ maritim helikopterkapasitet til bruk på norske fartøy.

Ola Elvestuen (V) [13:19:15]: Hvis vi går litt tilbake i tid, så var det vel i 2008, tror jeg, at Thorvald Stolten-

berg ble bedt om å lage en egen rapport av de nordiske utenriksministerne. Rapporten var i stor grad også utgangspunktet for NORDEFCO og den utviklingen som har vært siden.

Nå er vi i en helt ny situasjon, hvor Sverige og Finland skal inn i NATO, men kan det ut fra forsvarsministerens vurdering være behov for en lignende utredning i dag? Hvordan ser man for seg at dette samarbeidet rent praktisk skal foregå eller drives framover mellom de nordiske landene?

Statsråd Bjørn Arild Gram [13:20:06]: Jeg kjenner ikke Stoltenberg-utredningen i sin fulle bredde, og da er det også litt vanskelig å kvittere på om vi kan se for oss noe lignende nå. Det som er viktig, er at vi nå virkelig gjennomfører analyser og vurderinger knyttet til hvilke muligheter som åpner seg for et forsterket nordisk forsvarssamarbeid etter at alle de fem nordiske landene nå kommer med i samme allianse.

Det jeg vet, er nettopp det representanten Elvestuen var inne på, at NORDEFCO-samarbeidet har vært i sterk og positiv utvikling de siste årene, bl.a. basert på den rapporten som ble lagt fram, med en felles visjon om støtte i fred, krise og konflikt. Vi har mye å bygge på i dette samarbeidet, men vi har også behov for å gjøre nye vurderinger og utredninger nå. Hvilken form det vil skje i, må vi komme tilbake til, men det er ingen tvil om at det er nye muligheter.

Jeg vil legge til på tampen at jeg deler veldig intensjonene i det som er tatt opp i dette Dokument 8-forslaget, men vi er som sagt godt i gang med å følge det opp.

Presidenten [13:21:12]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [13:21:32]: Ja, det er ei urolig tid, og det er viktigare enn nokon gong å styrkje det forsvarssamarbeidet vi har i Norden. Geopolitikk og storpolitikk er uføreseieleg i denne situasjonen, og det er viktig å stå fram som sjølvstendige, frie demokrati, med full suverenitet over egne areal og eigen jurisdiksjon, også når det gjeld basepolitikk og korleis NATO-samarbeidet skal vere.

Det bra at forsvarsministeren gjev signal om eit styrkt nordisk samarbeid no når Sverige og Finland har søkt om medlemskap i NATO. Men for SV er det også viktig å stå imot press om å gå lenger enn det vi ønskjer, f.eks. med tanke på å utplassere atomvåpen. Når ein ser på dokumentaren som Thomas Seltzer har i NRK for tida, som beskriv litt av den politiske utviklinga i USA, er det klart at ein gjer seg tankar om at ein må ta høgdom for at mykje kan endre seg, med nye val framover. Difor øns-

sker vi i SV og Raudt å fremje nokre mindretalsforslag, for å sikre dette nordiske samarbeidet framover.

Presidenten [13:23:17]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Det vert votering kl. 14.

Stortinget tok pause i forhandlingane kl. 13.24.

Stortinget tok opp att forhandlingene kl. 14.

President: Nils T. Bjørke

Votering

Presidenten [14:00:27]: Før Stortinget går til votering, vil presidenten opplysa om at finanskomiteen har sendt brev til presidentskapet med ynske om utsetjing av fristane for budsjetthandsaminga, slik dei er omtalte i forretningsordenens § 43.

Presidenten vil difor i medhald av forretningsordenens § 79 gjera framlegg om at Stortinget gjer unntak frå føresegna i § 43 tredje ledd om at finanskomiteen seinast 20. november skal leggja fram innstilling om nasjonalbudsjettet og statsbudsjettet.

Komiteen vil då i staden leggja fram finansinnstillinga 25. november, og finansdebatten vert halden 1. desember.

Som følgje av dette vil det ikkje vera mogleg for Stortinget å handsama budsjettinnstillingane frå fagkomiteane innan fristen 15. desember. Presidenten vil difor også gjera framlegg om at Stortinget gjer unntak frå føresegna i forretningsordenens § 43 sjette ledd om at budsjettinnstillingane frå fagkomiteane skal vera ferdig handsama seinast 15. desember.

– Ber nokon om ordet? Presidenten gjer altså framlegg om at Stortinget gjer unntak frå forretningsordenens § 43 tredje og sjette ledd, og presidenten ser det som vedteke.

Ny tidsplan for framlegging og handsaming av budsjettinnstillingane vil om kort tid verta kunngjort.

Stortinget går då til votering over sakene på dagens kart.

Sak nr. 1 var interpellasjon.

Votering i sak nr. 2, debattert 20. oktober 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Ekspert av forsvarsmateriell fra Norge i 2021, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 24 S (2022–2023), jf. Meld. St. 14 (2021–2022))

Presidenten [14:01:58]: Under debatten er det sett fram i alt seks forslag. Det er

- forslaga nr. 1 og 2, frå Ingrid Fiskaa på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Kristeleg Folkeparti
 - forslag nr. 3, frå Ingrid Fiskaa på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre
 - forslaga nr. 4 og 5, frå Ingrid Fiskaa på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Kristeleg Folkeparti
 - forslag nr. 6, frå Ingrid Fiskaa på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- Det vert votert over forslag nr. 6, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem våpenavtalen med USA for Stortinget i henhold til Grunnloven § 26.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 85 mot 13 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.02.28)

Presidenten [14:02:36]: Det vert votert over forslaga nr. 4 og 5, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Kristeleg Folkeparti.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringa om at krav om sluttbrukardokumentasjon vert praksis ved all eksport av forsvarsmateriell, også til NATO-land og nære allierte.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber om at sluttbrukardokumentasjon vert integrert i den nye våpenavtalen som vert forhandla fram med USA.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Kristeleg Folkeparti vart med 82 mot 17 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.45)

Presidenten [14:02:52]: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber utenriksministeren redegjøre for hvordan regjeringen vil håndheve norsk eksportregelverk og folkerettslig bindende avtaler for forsvarsmateriell som videreselges til tredjeland.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre vart med 82 mot 19 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.03.02)

Presidenten [14:03:09]: Det vert votert over forslaga nr. 1 og 2, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Kristeleg Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringa setta ned eit breitt samansett offentleg utval som skal gjera ein heilskapleg gjennomgang av det norske eksportkontrollregimet, både regelverket og den forvaltningsmessige sida, for å sikra reell og etterprøvar etterleving av Stortingets 1959-vedtak og 1997-presisering og av internasjonale forpliktingar. I tillegg skal utvalet vurdere om det er behov for fleire presiseringar, i tråd med norske folkerettslege, humanitærrettslege og menneskerettslege forpliktingar.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringa gje Stortinget ein garanti for at det ikkje skal eksporterast forsvarsmateriell og fleirbruksvarer til landa som deltar i krigføring i Jemen, på bakgrunn av føre-var-prinsippet om å unngå at norske varer bidreg til brot på folkeretten.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Kristeleg Folkeparti vart med 80 mot 21 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.19)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Meld. St. 14 (2021–2022) – Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2021, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 3, debattert 20. oktober 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja, Sveinung Rotevatn, Ola Elvestuen og Grunde Almeland om en ny norsk EU-utredning (Innst. 22 S (2022–2023), jf. Dokument 8:243 S (2021–2022))

Presidenten [14:03:48]: Under debatten har Ola Elvestuen sett fram eit forslag på vegner av Høgre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et faglig utvalg som skal levere en NOU om fordeler og ulemper ved et eventuelt norsk EU-medlemskap.»

Det vert votert alternativt mellom dette forslaget og tilrådinga frå komiteen.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:243 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja, Sveinung Rotevatn, Ola Elvestuen og Grunde Almeland om en ny norsk EU-utredning – vedtas ikke.

Presidenten [14:04:31]: Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Voteringsstavlene viste at ved alternativ voting mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Høgre og Venstre hadde 64 representantar røysta for tilrådinga og 34 representantar røysta for forslaget.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.28)

Flere (fra salen): Jeg stemte feil.

Presidenten [14:04:36]: Då trur eg me må ta voteringa opp att.

V o t e r i n g :

Ved alternativ voting mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Høgre og Venstre vart tilrådinga vedteken med 73 mot 28 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.00)

Presidenten [14:05:08]: Sak nr. 4 var interpellasjon.

Voting i sak nr. 5, debattert 20. oktober 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo og Ola Elvestuen om mer nordisk forsvarssamarbeid (Innst. 23 S (2022–2023), jf. Dokument 8:258 S (2021–2022))

Presidenten [14:05:15]: Under debatten er det sett fram i alt ni forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Marie Sneve Martinussen på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre
- forslaga nr. 2 og 3, frå Marie Sneve Martinussen på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt

- forslaga nr. 4–7, frå Marie Sneve Martinussen på vegner av Raudt og Venstre
- forslaga nr. 8 og 9, frå Ola Elvestuen på vegner av Venstre

Det vert votert over forslaga nr. 8 og 9, frå Venstre.

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for økt felles materiellanskaffelse for de nordiske landene som en del av arbeidet med ny langtidsplan for forsvarssektoren, sett i lys av Sverige og Finlands søknader om NATO-medlemskap.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en nordisk utstasjonert styrke som en del av NATOs utrykningsstyrke.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Venstre vart med 95 mot 5 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.46)

Presidenten [14:06:09]: Det vert votert over forslag nr. 4, frå Raudt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en fellesoperativ nordisk luft- og landstyrke til forsvar av nordområdene.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Raudt og Venstre vart med 90 mot 10 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.19)

Presidenten [14:06:25]: Det vert votert over forslaga nr. 5–7, frå Raudt og Venstre.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et felles nordisk samarbeid for i forbindelse med nyan-skaffelser å redusere antall hovedvåpensystemer som brukes i Norden, med sikte på å samordne og redusere kostnader.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en utredning av et felles nordisk utdannings- og trenings-system for militært personell.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en samordning og deling av nordiske skyte- og øvingsfelt.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Raudt og Venstre vart med 83 mot 18 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.35)

Presidenten [14:06:41]: Det vert votert over forslaga nr. 2 og 3, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen redegjøre for hvordan Norges nåværende forpliktelse til å forsvare Sverige og Finland er operasjonalisert og fulgt opp i forsvarsplanleggingen så langt det lar seg gjøre.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide Norges selvstendige forpliktelse til å bistå Sverige og Finland med alle nødvendige midler, slik at den ikke bortfaller idet disse landene blir medlemmer av NATO.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 89 mot 12 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.49)

Presidenten [14:06:56]: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til at det legges felles forsvarsoperasjonelle planer for Norden.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre vart med 83 mot 18 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.06)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:258 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo og Ola Elvestuen om mer nordisk forsvarssamarbeid – vedtas ikke.

Presidenten [14:07:26]: Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 77 mot 19 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.35)

Sak nr. 6 [14.07.46]

Referat

- (42) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Abid Raja, Guri Melby, Ola Elvestuen, Ingvild Wettrhus Thorsvik og Guro Holm Skillingstad om å sikre forsvarlige barnevernstjenester (Dokument 8:22 S (2022–2023))
Samr.: Vert sendt familie- og kulturkomiteen.
- (43) Riksrevisjonens undersøkelse av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel (Dokument 3:4 (2022–2023))
Samr.: Vert sendt kontroll- og konstitusjonskomiteen.
- (44) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås og Kathy Lie om å sikre forbrukervennlig lading via kontaktløs kortbetaling («tapping») direkte på alle offentlig tilgjengelige hurtig- og lynladere (Dokument 8:19 S (2022–2023))
Samr.: Vert sendt transport- og kommunikasjonskomiteen.
- (45) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja, Guri Melby, Ingvild Wettrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo om å ta læreryrket framover (Dokument 8:21 S (2022–2023))
Samr.: Vert sendt utdannings- og forskningskomiteen.
- (46) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Ola Elvestuen, Sveinung Rotevatn, Alfred Jens Bjørlo, Grunde Almeland og Ingvild Wettrhus Thorsvik om en langsiktig og forpliktende plan for støtte til Ukraina (Dokument 8:20 S (2022–2023))
Samr.: Vert sendt utanriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten [14:08:16]: Dermed er sakene på dagens kart ferdigbehandla.

Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

